

The Course of Key Audit Matters: A Study Specific to BIST Wholesale and Retail Sector

Ahmet Alataş^{1, a, *}

¹ Business Management, Saruhanlı Vocational School, Manisa Celal Bayar University, Manisa/Turkey

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 10/04/2025

Accepted: 18/07/2025

JEL Codes: M41, M41, L81

ABSTRACT

The study aims to reveal the sectoral view of the Key Audit Matters (KAM) application, to determine the areas of concentration in reporting and to evaluate the impact of these issues on audit processes. In line with the determined purpose, the course of KAM reported in the independent audit reports of the companies operating in the Wholesale and Retail sector of Borsa Istanbul (BIST) for the accounting periods of 2017–2024 was analyzed by years. The qualitative content analysis method was used in the research; a total of 288 key audit matters belonging to 26 companies published on the Public Disclosure Platform (PDP) were examined. The analysis shows that the most frequently reported KAM titles are, respectively, revenue recognition, TFRS 16 Leases standard, trade receivables, TMS 29 inflation accounting and impairment tests. The findings reveal that the volume of activity in the sector, reporting obligations and accounting estimate uncertainties directly affect the selection of KAM. In addition, an increase has been observed over the years both in the number of reported KAM and in the depth of their content, which has shown that KAM has increased the transparency of audits and the informative power of the reports. There are limited studies in the literature on the sectoral development of KAM, and this study makes an original contribution to the literature as it is the first detailed analysis conducted specifically for the BIST Wholesale and Retail sector.

Keywords: Key Audit Matters, Independent Audit Reports, IAS 701, Wholesale and Retail Sector

Kilit Denetim Konularının Seyri: BİST Toptan ve Perakende Sektörü Özelinde Bir Araştırma

Süreç

Geliş: 10/04/2025

Kabul: 18/07/2025

Jel Kodları: M41, M41, L81

ÖZET

Çalışmada, Kilit Denetim Konuları (KDK) uygulamasının sektörel düzeydeki görünümünü ortaya koymak, raporlamadaki yoğunlaşma alanlarını belirlemek ve bu konuların denetim süreçlerine etkisini değerlendirmek amaçlanmaktadır. Belirlenen amaç doğrultusunda Borsa İstanbul (BİST) Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin 2017–2024 yılları hesap dönemlerine ait bağımsız denetim raporlarında bildirilen KDK'nın yıllar itibarıyla seyri analiz edilmiştir. Araştırmada nitel içerik analizi yöntemi kullanılmış; Kamu Aydınlatma Platformu'nda (KAP) yayımlanan 26 işletmeye ait toplam 288 kilit denetim konusu incelenmiştir. Yapılan analiz, en sık raporlanan KDK başlıklarının sırasıyla hasılatın muhasebeleştirilmesi, TFRS 16 Kiralamalar standardı, ticari alacaklar, TMS 29 enflasyon muhasebesi ve değer düşüklüğü testleri olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular, sektörde faaliyet hacmi, raporlama yükümlülükleri ve muhasebe tahmin belirsizliklerinin KDK seçimini doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır. Ayrıca yıllar içinde hem bildirilen KDK sayısında hem de içerik derinliğinde bir artış gözlemlenmiş, bu durum KDK'nın denetim şeffaflığını ve raporların bilgilendirici gücünü artırdığını göstermiştir. Literatürde KDK'nın sektörel gelişimi özelinde sınırlı sayıda araştırma bulunmakta olup, bu çalışma BİST Toptan ve Perakende sektörü özelinde yapılan ilk detaylı analiz olması yönüyle literatüre özgün bir katkı sağlamaktadır.

Copyright

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License

Anahtar Kelimeler: Kilit Denetim Konuları, Bağımsız Denetim Raporları, BDS 701, Toptan ve Perakende Sektörü

Giriş

İşletme bünyesinde gerçekleşen ticari faaliyetlerin işletmenin tüm paydaşlarına sağlıklı ve şeffaf bir biçimde aktarılması, muhasebenin en temel amaçlarından birisidir. Muhasebe, bu amacı gerçekleştirirken kendisine özgülenen raporlama fonksiyonunu kullanmaktadır. Bir hesap dönemi boyunca yürüttüğü ticari faaliyetleri dönem sonunda bağımsız bir denetçiye denetletmekle yükümlü olan işletme, bu denetimi, alanında uzman bağımsız bir denetçi veya denetim kuruluşuna yaptırmak zorundadır. Denetim süreci sonunda elde edilen bulgular ve denetimin sonucu, bağımsız denetçi tarafından hazırlanan ve kamuoyuna ilan edilen bağımsız denetim raporu aracılığıyla açıklanmaktadır. Finansal bilgi kullanıcılarını ilgilendiren ve işletmeye ilişkin her türlü finansal bilgi, söz konusu denetim raporunda yer almaktadır. Zaman içerisinde denetim raporlarında yer alan bilgilerin standartlaşmasıyla birlikte, finansal bilgi kullanıcılarına daha detaylı bilgi vermek, yürütülen denetimde denetçi tarafından dikkat çekilen konuların denetim raporlarında ayrıca belirtilebilmesi için *Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board-IAASB)* tarafından 2015 yılında BDS-701 kodlu *Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi* başlıklı bir denetim standardı yayınlanmıştır. BDS-701, yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerinin artırılmasını amaçlanmaktadır (BDS-701, prg.2). Bu standart kapsamında, bir denetimde hangi konunun kilit denetim konusu olarak belirlenmesine denetçinin karar vereceği belirtilmektedir. Ancak denetçi, hangi konuyu kilit denetim konusu olarak belirlenmesine karar verirken *önemli yanlışlık, yüksek tahmin belirsizliğine sahip olduğu belirlenen muhasebe tahminleri, dönem içinde gerçekleşen önemli olay veya işlemlerin denetime olan etkileri* hususlarını göz önünde bulundurarak yine nihayetinde kendi muhakeme yeteneğince belirlemesi gerektiği belirtilmiştir. İlgili standart ülkemizde ilk olarak 2017 yılı finansal verilerine uygulanmış olup bağımsız denetim raporlarında kilit denetim konuları başlığı altında yer almaktadır.

Bu çalışma; BİST Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin bağımsız denetim raporlarında yer alan kilit denetim konularının yıllar itibarıyla seyrini inceleyerek bu konuların sektörel gelişimi, sektörel finansal raporlama uygulamaları ve denetim süreçleri üzerindeki etkilerinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Belirlenen amaç doğrultusunda, BİST Toptan ve Perakende sektöründe yayımlanan 2017-2024 yılı hesap dönemlerine ait denetim raporlarındaki kilit denetim konuları incelenmiştir. Çalışma; giriş, kavramsal çerçeve, literatür araştırması, araştırma ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

Kavramsal Çerçeve

Bağımsız denetim raporlarının hazırlanması ve kamuoyu ile paylaşılması, işletmenin gerçekleştirdiği mali ve ticari faaliyetlerin finansal bilgi kullanıcılarına şeffaf ve güvenilir biçimde aktarılmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda, bağımsız denetim raporları, ilgili paydaşlara yalnızca finansal durum hakkında bilgi sunmakla kalmayıp, aynı zamanda finansal bilgilerin güvenilirliğine yönelik belirli bir güven algısı da oluşturmaktadır. Raporun içeriğinde yer alması gereken unsurlar, hangi bilgilerin nerede ve nasıl sunulacağı ile bu unsurların hangi formatta yapılandırılacağı mevzuat hükümleriyle açık biçimde belirlenmiştir. Bu şekil şartları doğrultusunda, bağımsız denetim raporlarında bulunması zorunlu olan temel unsurlardan biri de *"Kilit Denetim Konuları (KDK)"*dır. Bu konuların raporda yer alması, denetim sürecine ilişkin şeffaflığın ve bilgi değerinin artırılmasına katkı sağlamaktadır.

Bağımsız Denetim

Bağımsız denetim, iktisadi faaliyet ve olaylarla ilgili iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir (Güredin, 2014:11). Bağımsız denetim süreci, bu alanda yetkinliğe sahip bağımsız denetçiler tarafından yürütülmektedir. Bağımsız denetçi, denetim faaliyetlerini, bir bağımsız denetim kuruluşuna bağlı olarak ya da kendi adına yürüten, mesleki yeterliliğe sahip ve denetim hizmetini tarafsızlık ilkesine uygun şekilde sunan uzman kişidir (Karacan ve Uygun, 2016: 63). Bağımsız denetçiler, gerçekleştirdikleri denetim faaliyetinin sonucunda, denetim kapsamındaki işletmenin finansal bilgilerine ilişkin tespit ve değerlendirmelerini, ulaştıkları denetim görüşüyle birlikte bir denetim raporu aracılığıyla kamuoyuna ve finansal bilgi kullanıcılarına açık biçimde sunmaktadır.

Bağımsız Denetçi Raporu

Bağımsız denetimin kalitesinin artırılması, mesleki şüphecilüğün daha fazla ön-plana çıkarılması ve bu sayede denetimin daha etkin yürütülerek denetim başarısızlıklarının önlenmesine yönelik yapılan çalışmalar sonucunda gerek dünyada gerekse ülkemizde yürürlüğe giren yeni standartların en belirgin özelliği, denetçi raporlarında meydana gelen değişikliklerdir (Akdoğan ve Bülbül, 2019: 3). Denetçi raporu; denetim kanıtlarının Türkiye Denetim Standartları (TDS) çerçevesinde değerlendirilmesi sonucunda, belirlenen güvence seviyesine uygun şekilde oluşturulan denetçi görüşü-ile varsa dikkat çekilmek istenen diğer hususların kullanıcıların-bilgisine sunulması amacıyla kurum düzenlemelerine uygun olarak hazırlanan ve-denetim kuruluşu veya denetimi üstlenen bağımsız denetçi tarafından imzalanarak sorumluluğu üstlenilen belgedir (BDY, m.10). Rapor, denetçinin ilgili taraflarla iletişim kurmasını sağlayan başlıca araçtır. İlgili tarafların ya da genel anlamda kamunun, tamamlanan denetim çalışmasına ilişkin olarak erişebildiği tek belge ise denetçi

tarafından sunulan bu-rapordur (Güredin, 2014: 65). Denetçi raporları belirli bir standart ve şekil şartına sahip olup paragraf yapısı, gerekçe paragrafı ve KDK'nın raporun hangi bölümünde yer alacağı ilgili düzenlemelerle belirlenmiştir.

Kilit Denetim Konuları

BDS 701 standardının yayımlanmasına kadar olan süreçte bağımsız denetçinin *olumlu* denetim görüşünü değiştirmeyen ancak özellikle vurgulanmak istenilen önemli konular “*Vurgulanacak Konular*” (BDS 706) (Kaval vd., 2015: 434), “*Ek Açıklama*” (Uyar ve Çelik, 2009: 143; Sayar ve Ergüden, 2016: 89) ifadesi ile denetim raporunda yer almaktaydı. Bu ek bilgiler bağımsız denetim raporunda görüş paragrafından sonra yer almaktaydı (Sağlar ve Kılıç, 2022: 1474). Farklı dönemlerde yapılan bu idari düzenlemeler finansal bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyacını tam olarak karşılayamaması (Zhai vd., 2021:1) KDK adı altında önceki düzenlemelere göre daha kapsamlı bir düzenlemeye zemin hazırlamıştır. 09/03/2017 tarih 30002 no’lu Resmî Gazete’de 701 *Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi* başlıklı bağımsız denetim standardı yayımlanmıştır. Yayımlanan standart denetçi raporunda KDK’nın bildirilmesine ilişkin denetçinin sorumluluğunu düzenlemiştir.

Denetçinin kilit denetim konusunu belirlemesine ilişkin süreç, standartta detaylarıyla açıklanmıştır. Buna göre; “Denetçi, üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilen konular arasından, denetimin yürütülmesi sırasında azami düzeyde dikkat etmesini gerektiren konuları belirler. Denetçi bu belirlemeyi yaparken, aşağıdakileri göz önünde bulundurur (BDS701, p.A9-A18).”

- a) BDS 315 uyarınca “önemli yanlışlık” riski daha yüksek olarak değerlendirilen veya ciddi riskli olduğu belirlenen alanlar,
- b) Yüksek tahmin belirsizliğine sahip olduğu belirlenen muhasebe tahminleri dâhil yönetimin önemli yargılarını içeren finansal tablo alanlarına ilişkin önemli denetçi yargıları,
- c) Dönem içinde gerçekleşen önemli olay veya işlemlerin denetime olan etkileri.

Denetçi, yukarıda açıklanan paragrafta göre belirlenen konulardan hangilerinin cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz ettiğini belirlemeli ve bunlardan KDK’nı oluşturmalıdır (BDS701, p.A9-A11, A27-A30). KDK, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde, denetçinin mesleki muhakemesine göre en çok önem arz eden konular olup, üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilen konulardan seçilir, KDK denetçi tarafından yüksek risk altındaki alanlar dikkate alınarak belirlenmelidir (Karapınar ve Dölen, 2020: 766).

Kilit Denetim Konularının Bildirilmesi

KDK’na, bağımsız denetçi görüşüne (mümkün olduğunca) yakın bir konumda ve ayrı bir bölümde yer verilmesi, denetçi raporunda bu tür bilgilerin öne çıkarılmasını sağlamakta; ayrıca denetime özgü bilgilere hedef kullanıcılar tarafından verilen önemin denetçi tarafından da dikkate alındığını ortaya koymaktadır. Denetçi, her bir kilit denetim konusunu, “Kilit Denetim Konuları” başlığı altında ve raporun ayrı bir bölümünde, uygun bir alt başlık kullanarak açıklamalıdır (Akdoğan ve Bülbül, 2019: 5). KDK, bağımsız denetim raporunda, görüş ve görüş dayanağının belirlendiği paragraftan sonra ayrı bir başlık olarak yer almaktadır (Sağlar ve Kılıç, 2022: 1475).

Literatür Taraması

İşletmelerde gerçekleşen ticari işlemler ile ilgili daha detaylı bilgi vererek denetim sonuçlarında amaçlanan kamu yararını artırmayı amaçlayan BDS 701 standardının yürürlüğe girmesiyle birlikte, KDK’na ilişkin açıklamaların kapsamı, içeriği ve etkilerine yönelik çeşitli ülkelerde ve ülkemizde çok sayıda araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, uluslararası ve ulusal literatürde yer alan bazı çalışmalar ayrı ayrı aşağıda sunulmuştur.

KDK ile ilgili uluslararası literatürde yer alan bazı çalışmalar;

Masdor ve Shamsuddin (2018), çeşitli ülkelerde KDK açıklamalarının yatırımcı tepkisi ve denetim kalitesi üzerindeki etkisi incelenmiş inceleme sonucunda KDK’nın ilan edilmesinin etkilerinin ülkeden ülkeye ve uygulayıcıdan uygulayıcıya değiştiği sonucuna ulaşmışlardır.

Loew ve Mollenhauer (2019), Avrupa Merkez Bankası denetimindeki bankalara ait denetçi raporlarını incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, KDK’nın sayısı ve niteliğinin; banka büyüklüğü, bankaların faaliyet başarısı, bağımsız denetçi türü ve bölgesel farklılıklardan etkilendiği tespit edilmiştir.

Ferreira ve Morais (2019), Brezilya’da faaliyet gösteren 447 şirketin 2016 yılı denetim raporunu inceleyerek şirket özelliklerinin KDK sayısına etkisini analiz etmişlerdir. Yapılan analiz sonucunda denetçi türü ve şirket karmaşıklığı KDK sayısını artırırken, denetçi görüşü değiştiğinde KDK sayısının azaldığı tespit edilmiş olup KDK’ların açıklanmasının şirket bazında farklılaştığı ortaya konulmuştur.

Botes vd. (2020), BDS 701 standardı ile denetim raporlarında yer alan KDK’nın denetim beklenti açığını giderme potansiyelini incelemişlerdir. NZX, ASX ve FTSE’de işlem gören ilk 100 şirketin denetim raporları içerik analizine tabi tutulmuş, en sık raporlanan KDK’nın şerefiye, hasılatın tanınması ve vergilendirme olduğu tespit edilmiş olup bu sonuçlar KHK’nın denetim raporlarının daha anlaşılır hale gelmesine katkı sağlayabileceğine vurgu yapılmıştır.

Abdullatif ve Al-Rahahleh (2020), Ürdün’de BDS 701 standardı kapsamında yayımlanan denetim raporları incelenmiş ve inceleme sonucunda bildirilen KDK sayısının az, KDK’nın içeriklerinin ise genellikle sektöre özgü unsurlarla sınırlı olduğu tespit edilmiştir.

Nguyen ve Kend (2021) çalışmalarında, Avustralya’da KDK’na ilişkin reformların denetim kalitesine etkisi, paydaş algıları aracılığıyla değerlendirilmiştir. Nitel yöntemle yürütülen araştırmada farklı paydaş görüşlerine başvurulmuş, KDK açıklamalarının zaman ve maliyet açısından zorlayıcı bulunduğu, Büyük Dörtlü ve diğer denetim firmalarının reformlara farklı tepkiler verdiği belirlenmiştir.

Mah’d ve Mardini (2022), Orta Doğu’daki firmaların bağımsız denetim raporlarında KDK açıklama düzeylerini ve KDK’nı etkileyen faktörleri incelemişlerdir. 2017–2020 yıllarına ait 281 firmanın raporları analiz edilmiş ve ortalama %56 açıklama düzeyine ulaşılmıştır. Kaldıraç, firma büyüklüğü, kârlılık ve denetim komitesi gibi değişkenlerin KDK açıklamaları üzerinde anlamlı etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Elmarzouky vd. (2023), KDK ile denetim maliyetleri arasındaki ilişkiyi ve kurumsal yönetimin bu ilişkideki rolünü incelemişlerdir. 2014–2018 dönemine ait verilerle yapılan analizde, KDK sayısı ile denetim maliyeti arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Yönetim kurulunun bağımsızlığı bu ilişkiyi güçlendirirken, kurul büyüklüğünün etkisi gözlemlenmemiştir.

De Ricquebourg ve Maroun (2023), Güney Afrika denetimlerine ilişkin arşiv verileri üzerinden denetçi rotasyonunun KDK’na etkisini incelemişlerdir. Bulgular, denetçi firma değişiminin KDK sayısında anlamlı bir fark yaratmadığını ancak denetçi ortağı değişiminin raporlanan KDK da önemli değişikliklere yol açtığı belirtilmiştir.

Alharasis vd. (2024), COVID-19 salgınının KDK ile denetim kalitesi arasındaki ilişkiye etkisi Ürdün örneği üzerinden analiz edilmiştir. 2017–2022 dönemine ait verilerle yapılan analizde, KDK açıklamalarının denetim kalitesini artırdığı ve salgının bu ilişkiyi güçlendirdiği tespit edilmiştir.

Goh vd. (2024), Çin’de genişletilmiş denetim raporlarında açıklanan KDK’nın yatırımcılar için bilgilendirici olup olmadığını incelemiştir. İnceleme sonucunda KDK’nın özellikle küçük, kayıt dışı ve az analist takibine sahip firmalarda daha etkili olduğu, yatırımcıların bu açıklamalara duyarlı tepkiler verdiği vurgulanmıştır.

Botez vd. (2025), 2016 yılından itibaren zorunlu hale gelen ISA 701 standardının Bükreş Menkul Kıymetler Borsası’na kayıtlı şirketlerin finansal raporlarının şeffaflık ve bütünlüğü üzerindeki etkisi incelenmiştir. 2020–2022 döneminde 40 şirketin denetçi raporları analiz edilmiş, analiz sonucunda KDK’nın sunumu ve açıklık düzeyi ile stratejik yönetim kararları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Abdullatif vd. (2025), Ürdün’deki şirketlerin 2017–2019 verileriyle KDK sayısının denetim raporlarındaki gecikmeye etkisini incelemişlerdir. Yapılan analizde KDK sayısının gecikme üzerinde anlamlı bir etkisi bulunamamış ancak bazı firma ve denetçi özelliklerinin gecikmeyi etkilediğinin görüldüğü bildirilmiştir.

Yabancı alan yazını, KDK’nın açıklanmasını; denetim kalitesi, rapor gecikmesi, maliyetler, yatırımcı davranışları ve düzenleyici beklentiler gibi çeşitli boyutlarda önemli etkiler doğurduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular, KDK uygulamalarının ülke, sektör ve denetçi özelliklerine bağlı olarak farklılaştığını göstermekte olup KDK açıklamalarının hem yerel düzenlemelere hem de mesleki uygulama kültürüne duyarlı bir şekilde ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

KDK ile ilgili ulusal literatürde yer alan bazı çalışmalar;

Ülkemizde KDK uygulamasına 2017 yılında başlanmış olup bu alandaki uygulamaları ve etkilerini inceleyen akademik çalışmalar da 2017 yılı sonrasında artış göstermiştir. Ulusal literatürde gerçekleştirilen bazı çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

Gökgöz (2018), BİST’te işlem gören 140 şirketin 2017 yılına ait bağımsız denetim raporlarını içerik analizi yöntemiyle incelemiştir. Çalışmada BDS 701 çerçevesinde KDK’nın belirlenme ve sunulma esasları değerlendirilmiş; en sık bildirilen KDK’nın hasılat, ticari alacaklar, stoklar, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller olduğu tespit edilmiştir.

Kavut ve Güngör (2018), BİST 100 şirketlerinin 2017 yılına ait bağımsız denetim raporlarını içerik analizi yöntemiyle incelemiş, bildirilen KDK’nı analiz etmiş ve sektörel dağılımlarını değerlendirmiştir. Elde edilen bulgular, aynı sektörde faaliyet gösteren şirketlerde belirli konuların öne çıktığını ve denetçilerin sektörel düzeyde benzer konuları kilit denetim konusu olarak değerlendirme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır.

Uzay ve Köylü (2018), BİST İmalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin bağımsız denetim raporlarını incelemiş ve denetçilerin en çok dikkat ettiği KDK belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre en fazla raporlanan konuların hasılat, maddi duran varlıklar, ticari alacaklar ve stoklar olduğu değerlendirilmiştir.

Kalıpcı Çağırın ve Varıcı (2018) BİST’te faaliyet gösteren imalat sektörüne ait firmaların 2017 yılına ilişkin bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. KDK’nın sektör, alt sektör, denetçi türü ve görüş şekline göre farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiş ve firmaların KDK sayıları arasında anlamlı farklılıkların bulunduğu tespit edilmiştir.

Ertan ve Kızık (2019), BİST’te işlem gören imalat sektöründeki işletmelerin 2017 yılına ait bağımsız denetim raporları incelenmiştir. KDK’nın sektörel ve denetim firması açısından değerlendirilmesinin yapıldığı çalışmada, en fazla sayıda KDK metal eşya, makine ve gereç yapım alt sektöründe rastlanmış, raporların %4,52’sinde KDK’nın hasılat muhasebeleştirilmesi ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Altıntaş ve Parlak (2019), BİST Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alan 48 şirketin 2017 ve 2018 yıllarına ait bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Toplam 209 kilit denetim konusu tespit edilmiş olup en çok

raporlanan konuların yatırım amaçlı gayrimenkuller, hasılat, ertelenmiş vergiler ve maddi duran varlıklar olduğu belirlenmiştir.

İşseveroğlu (2019), BİST 100 endeksinde yer alan sigorta şirketlerinin 2017 ve 2018 yıllarına ait bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada bildirilen KDK'nın önemi ve açıklamaları değerlendirilmiş, bu konuların denetim raporlarında nasıl yer aldığı analiz edilmiştir. Çalışmada, denetim raporlarında bildirilen KDK'nın BDS 701 standardının kapsamına uygun ve sektöre özel konulardan oluştuğu belirlenmiştir.

Aktaş ve Acar (2020), BİST 100 endeksinde yer alan şirketlerin 2017 ve 2018 yıllarına ait bağımsız denetim raporları incelenerek KDK'nın önemlilik perspektifinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. En sık yer alan hesap kalemlerinin önemlilik eşik değerleri ve kullanılan hesaplama yöntemleri açısından farklılık gösterdiği, ancak yıl bazında anlamlı bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Karapınar ve Dölen (2020), tarafından yapılan çalışmada BİST'te işlem gören şirketlerin 31.12.2018 tarihli bağımsız denetim raporlarında açıklanan KDK sektör, denetim firması ve denetçi görüşü türüne göre karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. 374 denetim raporunda toplam 707 KDK tespit edilmiş ve denetim firması türüne göre bildirilen KDK sayılarında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Atay ve Polat Çeltik (2021), BİST 100 endeksinde yer alan firmaların 2017–2019 yıllarına ait denetçi raporları içerik analiziyle incelenmiş ve 647 kilit denetim konusu tespit edilmiştir. Çalışmada, KDK bildirimlerinin yıllar içinde standartlaşma eğiliminde olduğu ancak firma bazlı özgünlüklerin hâlen belirli ölçüde korunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özcan ve Günlük (2021), BİST Gıda, İçecek ve Tütün alt sektöründe faaliyet gösteren 27 şirketin 2017–2020 yıllarına ait bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Toplam 202 kilit denetim konusunun tespit edildiği çalışmada, en fazla bildirilen konuların sırasıyla hasılat, maddi duran varlıklar, stoklar, ticari alacaklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller olduğu belirlenmiştir.

Çakalı (2021), BİST 100 endeksinde yer alan işletmelerin 2020 yılına ait bağımsız denetim raporları incelenerek bildirilen KDK analiz edilmiştir. En çok bildirilen konuların finansal araçlar, hasılat, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller olduğu, ayrıca dört büyük denetim firmalarının diğer firmalara göre daha fazla KDK raporladığı belirlenmiştir. Elektrik, Gaz ve Buhar sektörünün en fazla KDK'na sahip sektör olduğu tespit edilmiştir.

Özşahin Koç (2021), BİST'te işlem gören turizm şirketlerinin COVID-19 öncesi ve sonrası bağımsız denetim raporlarında açıklanan KDK içerik analiziyle incelenmiştir. Pandemi öncesinde 20, pandemi sonrasında ise 16 kilit denetim konusunun raporlandığı belirlenmiş ve pandemi sonrası dönemde KDK sayısında azalma olduğu tespit edilmiştir.

Mert vd. (2022), Türkiye ve İngiltere'de faaliyet gösteren Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının bağımsız denetim raporları üzerinden KDK karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. ISA 701 ve BDS 701 standartları kapsamında yapılan analizde, sektörün riskli alanlarının KDK seçiminde belirleyici olduğu ve gelişmiş ülkelerde şartlara daha hızlı uyum sağlandığı tespit edilmiştir.

Uludağ (2022), BIST 30 endeksinde yer alan şirketlerin 2020 yılına ait bağımsız denetçi raporları nitel ve betimsel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada KDK'nın raporlama sürecinde nasıl değer yarattığı değerlendirilmiş ve dipnot atıflarının fazla olduğu KDK'nın daha özgün ifadelerle açıklandığı, bu sayede bilgi kullanıcılarına daha güçlü ve etkin bilgi sunulabildiği tespit edilmiştir.

Özbay (2022), COVID-19 döneminde artan belirsizlik ortamının BIST 100 şirketlerinin KDK bildirimlerine etkisi incelenmiştir. 2019 ve 2020 yıllarına ait bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş, her iki yılda da en sık bildirilen konuların hasılat muhasebeleştirilmesi, finansal araçlar ve maddi duran varlıklar olduğu tespit edilmiştir.

Keleş (2022), BİST İnşaat Endeksi'nde yer alan firmaların 2020 ve 2021 yıllarına ait bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada yatırım amaçlı gayrimenkuller, hasılat ve finansal borçlar ile ilişkili konuların en sık bildirilen KDK olduğu belirlenmiştir.

Gürdal ve Özçelik (2023), pandemi öncesi ve pandemi dönemi BİST imalat sektöründe açıklanan KDK karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. En çok raporlanan konuların hasılat, ticari alacaklar, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller olduğu belirlenmiştir. Pandemi öncesi ve dönemi arasında KDK sayılarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Onocak (2024), BİST'te işlem gören bilişim sektöründeki 29 firmanın bağımsız denetim raporları betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Hasılat kaleminin en çok bildirilen kilit denetim konusu olduğu, bunu geliştirme maliyeti, ticari alacaklar ve şerefiye değer düşüklüğü kalemlerinin izlediği belirlenmiştir. Ayrıca KDK'nın çoğunlukla iç kontrol sistemi, analitik incelemeler ve detay testlerle ele alındığı tespit edilmiştir.

Genç ve Karaca (2023) BİST Gıda sektöründe 2017–2021 yılları arasında yayımlanan bağımsız denetim raporları içerik analiziyle incelenmiştir. 24 işletmeye ait 120 raporda toplam 244 kilit denetim konusu tespit edilmiş ve en fazla hasılat muhasebeleştirilmesi, maddi duran varlıklar ile stokların konu edildiği belirlenmiştir. Ayrıca denetçi değişikliklerinin KDK sayısı ile içeriğini anlamlı biçimde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Etçi ve Esmeray (2024), BİST Ana Metal Sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin 2018–2022 yıllarına ait bağımsız denetim raporları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. KDK'nın sayısı, içeriği ve seçilme nedenleri ile işletme

büyüklikleri arasındaki ilişki araştırılmış, ancak KDK sayısı ile hasılat büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özşahin Koç (2025), firmaya özgü değişkenlerin açıklanan KDK üzerindeki etkisi BİST İmalat Sektöründe faaliyet gösteren 158 firma üzerinden incelenmiştir. 2017–2023 dönemi verileri panel veri analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve büyüklük, aktif kârlılık ile kaldıraç değişkenlerinin KDK sayısını artırdığı, firmanın faaliyet süresinin ise KDK sayısını negatif etkilediği tespit edilmiştir.

Kurt (2025), KDK'nın sayısı ile denetim rotasyonu ve denetim gecikmesi arasındaki ilişki Borsa İstanbul'da işlem gören firmalar özelinde incelenmiştir. 2017-2022 dönemine ait veriler panel veri analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve denetim firması rotasyonu ile sorumlu denetçi rotasyonunun KDK sayısı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gül (2025), BİST 30 endeksinde yer alan firmaların 2023 yılına ait bağımsız denetim raporları incelenerek açıklanan KDK'nın içerikleri ve sektörel dağılımları analiz edilmiştir. Toplam 74 kilit denetim konusunun raporlandığı tespit edilmiş ve bu konuların sektörler göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

KDK'na ilişkin açıklamalar, 2017 yılında yürürlüğe giren Bağımsız Denetim Standardı 701 (BDS 701) ile bağımsız denetim raporlarında yer almaya başlamış ve bu gelişme, akademik literatürdeki çalışmaların 2018 yılından itibaren yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır. Bu çerçevede Türkiye'de yapılan araştırmalar, Borsa İstanbul'da işlem gören şirketlerin bağımsız denetim raporlarını sektörel düzeyde inceleyen bir yaklaşım benimsemektedir. *İmalat, ana metal, inşaat, gıda, içecek ve tütün, bilişim, turizm, sigorta, gayrimenkul yatırım ortaklıklar*, elektrik, gaz ve buhar gibi sektörleri odağına alan bu çalışmalar, KDK'nın sayısını, içeriğini, seçilme nedenlerini ve sektörel dağılımlarını analiz etmektedir. Yıllar itibarıyla ya da dönemsel karşılaştırmalar yoluyla yapılan bu analizlerde, KDK'nın sektöre özgü risklere ve faaliyet alanlarına göre farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Özellikle *hasılat, maddi duran varlıklar, ticari alacaklar, stoklar ve yatırım amaçlı gayrimenkuller* gibi hesap kalemleri, sektörel çalışmalarda sıkça raporlanan konular arasında yer almaktadır. Bazı araştırmalarda KDK'nın finansal tablo kalemleriyle ilişkisi değerlendirilirken, bazı çalışmalarda denetim firması türü, şirket büyüklüğü ve sektörün yapısal özellikleri gibi değişkenler doğrultusunda açıklamaların niteliği yorumlanmıştır. Bu çalışmalar, Türkiye'de BDS 701 standardının uygulanma sürecini sektör bazında değerlendirmekte ve kurumsal raporlama açısından denetim raporlarının açıklık ve bilgilendiricilik düzeyine katkı sağlayan önemli bulgular sunmaktadır. Bu çalışmadan farklı olarak, Borsa İstanbul Toptan ve Perakende sektörü özelinde KDK'nı inceleyen herhangi bir araştırmaya alan yazınında rastlanmamış olup bu yönüyle çalışma literatürdeki boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Araştırma

Araştırmanın Amacı

Çalışmada, BİST Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin bağımsız denetim raporlarında yer alan KDK'nın yıllar itibarıyla seyrini inceleyerek bu konuların sektörel gelişimi, sektörel finansal raporlama uygulamaları ve denetim süreçleri üzerindeki etkilerinin ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

Araştırmanın Kapsamı, Yöntemi ve Veri Seti

Çalışma, BİST Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren ve KAP' ta bağımsız denetim raporları yayınlanan 26 şirketin 2017–2024 yılı hesap dönemlerine ait denetim raporlarını kapsamaktadır. Çalışmada 2017 yılının başlangıç yılı olarak seçilmesinin nedeni, KDK'nın bağımsız denetim raporlarında bu yıldan itibaren yer almasıdır. Veri seti, 2017–2024 yılları arasında BİST'te işlem gören Toptan ve Perakende sektöründeki 26 şirketin KAP' ta yayımlanan bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir. Bu raporlarda toplam 288 kilit denetim konusu tespit edilmiş, en yüksek kilit denetim sayısına sahip 8 kilit denetim konu başlığı araştırma kapsamında ayrı ayrı incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak nitel içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analiz kapsamında araştırma kapsamı içerisinde olan 2017–2024 yıllarında yayınlanan bir KDK başlığı sayısal olarak sınıflandırılmış ve KDK içerikleri tematik olarak çözümlenmiştir.

Aşağıdaki Tablo 1, çalışmanın kapsamını oluşturan ve BİST Toptan ve Perakende Ticaret sektöründe faaliyet gösteren 26 şirketin kodları ve ticaret unvanlarını göstermektedir.

Çizelge 1. Toptan ve perakende ticaret sektörü şirket kodlar ve unvanı

Table 1. Wholesale and retail trade sector company codes and titles

Sıra	Kod	Şirket Unvanı
1	ARZUM	ARZUM ELEKTRİKLİ EV ALETLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
2	BIMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.
3	BİZİM	BİZİM TOPTAN SATIŞ MAĞAZALARI A.Ş.
4	CRFSA	CARREFOURSA CARREFOUR SABANCI TİCARET MERKEZİ A.Ş.
5	CASA	CASA EMTİA PETROL KİMYEVİ VE TÜREVLERİ SANAYİ TİCARET A.Ş.
6	DCTTR	DCT TRADING DIŞ TİCARET A.Ş.
7	DOAS	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.

8	EBEBK	EBEBEK MAĞAZACILIK A.Ş.
9	KIMMR	ERSAN ALIŞVERİŞ HİZMETLERİ VE GIDA SANAYİ TİCARET A.Ş.
10	GENIL	GEN İLAÇ VE SAĞLIK ÜRÜNLERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
11	GMTAS	GİMAT MAĞAZACILIK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
12	INTEM	İNTEMA İNŞAAT VE TESİSAT MALZEMELERİ YATIRIM VE PAZARLAMA A.Ş.
13	KOTON	KOTON MAĞAZACILIK TEKSTİL SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
14	KUVVA	KUVVA GIDA TİCARET VE SANAYİ YATIRIMLARI A.Ş.
15	MAVI	MAVİ GİYİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
16	MEPET	MEPET METRO PETROL VE TESİSLERİ SANAYİ TİCARET A.Ş.
17	MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.
18	MOPAS	MOPAŞ MARKETÇİLİK GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
19	PSDTC	PERGAMON STATUS DIŞ TİCARET A.Ş.
20	SANKO	SANKO PAZARLAMA İTHALAT İHRACAT A.Ş.
21	SELEC	SELÇUK ECZA DEPOSU TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
22	SUWEN	SUWEN TEKSTİL SANAYİ PAZARLAMA A.Ş.
23	SOKM	ŞOK MARKETLER TİCARET A.Ş.
24	TKNSA	TEKNOSA İÇ VE DIŞ TİCARET A.Ş.
25	TGSAS	TGS DIŞ TİCARET A.Ş.
26	VAKKO	VAKKO TEKSTİL VE HAZIR GİYİM SANAYİ İŞLETMELERİ A.Ş.

Tablo 1’de yer alan işletmelerin 2017-2024 yılları hesap dönemlerinde yayımladıkları bağımsız denetim raporlarında yer alan KDK bu çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır. Bu işletmelerden elde edilen veriler, KDK’nın sektördeki dağılımını analiz etmek üzere temel kaynak olarak kullanılmıştır. Toptan ticaret faaliyetinde bulunan *ARZUM*, *DCTTR*, *DOAS*, *GENIL*, *INTEM*, *KUVVA*, *PSDTC*, *SANKO*, *SELEC* ve *TGSAS* kodlu 10 şirket ile perakende ticaret alanında faaliyet gösteren *BIMAS*, *BİZİM*, *CRFSA*, *CASA*, *EBEBK*, *KIMMR*, *GMTAS*, *KOTON*, *MAVI*, *MEPET*, *MGROS*, *MOPAS*, *SUWEN*, *SOKM*, *TKNSA* ve *VAKKO* kodlu 16 şirket, çalışma kapsamındaki toplam 26 işletmeyi oluşturmaktadır. Çalışmada, işletmeler faaliyet alanlarına göre ayrılmaksızın sektör genelinde toplu bir değerlendirme yapılmış ve KDK’nın sektöre özgü yapısal farklılıklarının denetim sürecine yansımaları gözlemlenebilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

Tablo 2, çalışmanın temel veri setini oluşturan 26 işletmenin 2017–2024 dönemine ait bağımsız denetim raporlarında yer alan KDK sayılarını yıllar itibarıyla sunmaktadır. Tablo hem yıllık dağılımı hem de şirket bazında KDK yoğunluğunu ortaya koyarak sektörel eğilimlerin analizine imkân sunmaktadır.

Çizelge 2. Yıllar bazlı kilit denetim sayıları

Table 2. Number of key audits by year

Sıra	Kod	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	Toplam
1	ARZUM	1	2	1	1	1	-	-	-	6
2	BIMAS	3	3	3	2	2	2	1	2	18
3	BİZİM	2	2	1	1	1	1	1	1	10
4	CRFSA	2	2	3	3	3	3	4	5	25
5	CASA	2	2	1	1	1	1	1	1	10
6	DCTTR	3	-	-	-	-	-	-	-	3
7	DOAS	2	3	1	1	1	2	1	1	12
8	EBEBK	1	2	-	-	-	-	-	-	3
9	KIMMR	3	3	2	2	-	-	-	-	10
10	GENIL	3	3	2	2	-	-	-	-	10
11	GMTAS	2	2	2	2	-	-	-	-	8
12	INTEM	1	2	1	1	1	3	2	2	13
13	KOTON	2	-	-	-	-	-	-	-	2
14	KUVVA	-	1	1	1	1	1	1	2	8
15	MAVI	1	2	2	1	2	4	5	4	21
16	MEPET	1	1	2	2	2	2	2	3	15
17	MGROS	1	2	1	2	2	2	2	3	15
18	MOPAS	3	-	-	-	-	-	-	-	3
19	PSDTC	1	2	1	1	1	1	1	1	9
20	SANKO	1	1	1	1	2	1	2	2	11
21	SELEC	1	1	1	1	1	1	1	1	8
22	SUWEN	3	4	3	-	-	-	-	-	10

23	SOKM	1	2	1	2	2	2	3	-	13
24	TKNSA	1	1	1	1	4	4	3	2	17
25	TGSAS	2	3	3	3	1	1	1	1	15
26	VAKKO	1	1	1	1	2	3	2	2	13
	Toplam	44	47	35	32	30	34	33	33	288

Tablo 2’de görülen boş hücreler, ilgili yıllarda işletmenin BİST’te işlem görmediğini ve dolayısıyla bu dönemlere ilişkin bağımsız denetim raporlarında KDK açıklamasına sahip olmadığını göstermektedir. Bu durum, bazı şirketlerin 2017 yılı sonrasında halka arz edilerek BİST’te işlem görmeye başlamasından kaynaklanmaktadır. Tabloda yer alan bazı işletmelerin 2017 yılından itibaren kesintisiz şekilde her yıl KDK açıklaması yaptığı görülmektedir. Bu işletmeler *BIMAS, BİZİM, CRFSA, CASA, DOAS, INTEM, KUVVA, MAVI, MEPET, MGROS, PSDTC, SANKO, SELEC, TKNSA, TGSAS* ve *VAKKO* şeklinde sıralanabilir.

2017–2024 döneminde toplam 288 adet KDK tespit edilmiştir. Bu kapsamda, 2023 yılı 47 adet ile en fazla KDK içeren yıl olarak öne çıkmaktadır. Bu yılı sırasıyla 2024 (44 adet), 2022 (35 adet) ve 2018 ile 2017 yılları (33’er adet) takip etmektedir. KDK’nın da yıllar itibarıyla sayıca bir artışın, yalnızca denetim süreçlerindeki şeffaflık ve açıklama düzeyinin gelişmesiyle değil, aynı zamanda son yıllarda BİST’te işlem görmeye başlayan yeni şirketlerin sayısının artmasıyla da ilişkili olduğu değerlendirilmektedir. 2023 yılında kilit denetim konusu sayısının en yüksek seviyeye ulaşmasında aynı yıl uygulamaya giren “TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama” Standardı etkili olmuştur. Bu durum, Tablo 3’te 4. sırada yer alan başlıktaki verilerle açıkça ortaya konulmaktadır. Bu durum hem raporlama yükümlülüklerinin artması hem de bu süreçte denetçilerin mesleki muhakemeye dayalı değerlendirmeleri artırmasıyla açıklanabilir.

Şirket bazında değerlendirildiğinde; CRFSA (25), MAVI (21), BIMAS (18), TKNSA (17) ve MGROS, MEPET ile TGSAS (15’er) olmak üzere bazı işletmelerin KDK sayılarının görece yüksek olduğu görülmektedir. Bu yoğunluk, ilgili firmaların faaliyet hacimlerinin genişliği, işlem çeşitliliği, finansal yapıların karmaşıklığı gibi unsurlarla açıklanabileceği gibi, bu şirketlerin 2017 yılından itibaren Borsa İstanbul’da kesintisiz olarak işlem görüyor olmalarının da belirleyici bir faktör olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan, KOTON, EBEK ve MOPAS gibi firmalarda ise KDK sayısının sınırlı kalması (3’ün altında), bu şirketlerin BİST’te daha geç tarihlerde işlem görmeye başlamış olmalarıyla ve dolayısıyla daha kısa raporlama geçmişine sahip bulunmalarıyla ilişkilendirilebilir. Bu bulgu, KDK sayılarının yalnızca işletme büyüklüğü ve faaliyet karmaşıklığı ile değil, sermaye piyasalarında işlem görme süresiyle de bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu veriler hem sektörel hem de firma bazlı olarak KDK’nın zaman içinde nasıl bir seyir izlediğini göstermekte ve çalışmanın analitik çerçevesine güçlü bir temel oluşturmaktadır. Aynı zamanda, şirketlerin finansal raporlama süreçlerinin ne denli denetim odağında yer aldığını da yansıtmaktadır.

Çizelge 3. 2017-2024 yılları arası KDK ve sayıları

Table 3. 2017-2024 KAM and numbers between the years

Yıllar İtibarı ile Tespit Edilen Kilit Denetim Konu Dağılımı ve Sayısı	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	Toplam
1. Hasılatın muhasebeleştirilmesi	15	14	13	11	7	5	6	7	78
2. TFRS 16- Kiralamalar standardının uygulanması	8	5	5	5	5	9	-	-	37
3. Ticari alacaklar (geri kazanılabilirliği, değer düşüklüğü)	2	3	5	4	4	5	5	4	32
4. TMS 29 “Yüksek enflasyonlu ekonomilerde finansal raporlama” standının uygulaması	9	15	-	-	-	-	-	-	24
5. Sınırsız ömürlü maddi olmayan duran varlıklar değer düşüklüğü testleri (şerefiye değer düşüklüğü)	2	1	1	3	2	4	6	4	23
6. Arazi ve arsalar, binalar ile yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değer tespiti (maddi duran varlıklarda)	2	4	2	2	2	1	3	6	22
7. Stok değer düşüklüğü	4	2	3	1	2	2	2	3	19
8. Ertelenmiş vergi varlığının değerlendirilmesi	-	-	1	1	2	2	3	1	10
9. Ticari borçlar	1	1	2	2	-	-	-	-	6
10. Garanti gider karşılığı	-	-	1	1	1	1	1	1	6
11. Nakit ve nakit benzeri	1	1	1	1	1	1	-	-	6
12. İşletme sürekliliğinin değerlendirilmesi	-	-	-	-	1	1	1	2	5
13. Finansal durum: Şirketin sermayesinin karşılıksız kalıp kalmadığına ve borca batık olmadığına ilişkin değerlendirme	-	-	-	-	1	1	2	1	5
14. Dış ticaret işlemleri	-	-	-	-	1	1	1	1	4
15. Finansal borçlar	-	1	1	1	-	-	-	-	3
16. Exim bank reeskont kredilerinin değerlemesi	-	-	-	-	-	-	1	1	2

17. Finansal tabloların bağımsız denetimi sırasında önemli mesleki muhakeme ve denetim sürecinde yüksek derecede dikkat gerektiren alanlar	-	-	-	-	-	1	1	-	2
18. Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri	-	-	-	-	-	-	-	1	1
19. Tedarikçilerden elde edilen alış indirimleri	-	-	-	-	-	-	1	-	1
20. Yeniden yapılandırma çalışmalarının muhasebeleştirilmesi	-	-	-	-	1	-	-	-	1
21. İşletme birleşmesi	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Toplam	44	47	35	32	30	34	33	33	288

Tablo 3, 2017–2024 yılları arasında BİST Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin bağımsız denetim raporlarında yer alan KDK’nın dağılımını ve sayısal yoğunluğunu başlıklar itibarıyla detaylı biçimde ortaya koymaktadır.

Toplamda 21 başlık altında sınıflandırılan KDK arasında, özellikle ilk sekiz başlık altında toplanan konular, sektörün denetim pratiği açısından belirleyici niteliktedir. Bu sekiz başlık, toplam 245 adet KDK ile çalışmanın %85’inden fazlasını oluşturmakta ve bu yönüyle sektörde en sık karşılaşılan, yapısal olarak ön plana çıkan denetim alanlarını işaret etmektedir.

- En çok tespit edilen konu olan “*Hasılatın Muhasebeleştirilmesi*” (Toplam 78 adet), sektörün nakit yoğun, yüksek işlem hacmine sahip yapısı göz önüne alındığında, denetim açısından doğal olarak öne çıkmaktadır. Bu bulgu, sektörün faaliyet gelirlerinin muhasebeleştirilmesi sürecine ilişkin belirsizliklerin ve hata riskinin yüksekliğini ortaya koymakta, dolayısıyla bu alanın sürekli olarak denetim odağında yer aldığını göstermektedir.
- *TFRS 16 – Kiralamalar Standardının Uygulanması* (Toplam 37 adet), sektörün mağaza, depo ve diğer kullanım alanları açısından kira sözleşmelerine yoğun biçimde dayalı faaliyet yapısını yansıtmaktadır. Bu durum, kira yükümlülükleri ile kullanım hakkı varlıklarının muhasebeleştirilmesinin, denetim sürecinde öncelikli değerlendirme alanı haline gelmesine neden olmuştur.
- *Ticari Alacaklar* (Toplam 32 adet) başlığı altında yoğunlaşan KDK ise, müşteri portföyünün genişliği, işlem tutarlarının değişkenliği ve tahsilat sürelerinin belirsizliği nedeniyle finansal tabloların güvenilirliği açısından önemli bir risk alanına işaret etmektedir.
- 2023 yılında KDK sayısının 47 ile zirve yapması, tabloda da açıkça görüldüğü üzere *TMS 29 – Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama* Standardı kapsamında 15 yeni kilit denetim konusunun raporlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum Türkiye’deki makroekonomik gelişmelerin denetim raporlama uygulamaları üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir.
- Bununla birlikte, şerefiye ve maddi olmayan duran varlıkların değer düşüklüğü (23 adet), maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değer tespiti (22 adet), stok değer düşüklüğü (19 adet) ve ertelenmiş vergi varlıkları (10 adet) gibi başlıklar da önemli sayıda KDK içermekte olup, bu konular finansal tabloların doğruluğunu doğrudan etkileyen alanlar olarak öne çıkmaktadır. Bu başlıklar, sektördeki hızlı ürün sirkülasyonu, yüksek stok hacmi, yeniden değerlendirme ihtiyacı ve ertelenmiş vergi politikalarının şirket performansını önemli ölçüde etkilemesinden kaynaklanmaktadır.
- Öte yandan, 9. başlıktan itibaren gelen ve her biri 10’un altında sayıda KDK içeren 13 başlık, “Diğer KDK” altında (çalışmanın ilerleyen kısımlarında) gruplanmış ve toplamda 43 adet KDK içermektedir. Bu başlıklar, önemli olmakla birlikte sektörel düzeyde belirleyici bir yoğunluk göstermemekte, dolayısıyla temsili güçleri sınırlı kalmaktadır. Bu başlıklar arasında ticari borçlar, işletme sürekliliği, garanti gider karşılığı, finansal borçlar gibi konular yer almakta; ancak bu alanlardaki KDK sayılarının düşüklüğü, denetim riskinin şirket bazlı olduğunu ve sektörel bir eğilimden çok, firma spesifik durumlarla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bu veriler sektörünün denetim pratiğinde hangi alanların daha çok öne çıktığını belirlemek açısından çalışmanın en kritik verisini sunmaktadır. Özellikle hasılat, kira işlemleri, ticari alacaklar ve varlık değerlendirme süreçlerinin KDK olarak sürekli vurgulanması, sektörün finansal raporlama yapısındaki hassas noktaları ve denetim odaklarını açık bir şekilde göstermektedir. Bu kapsamda, elde edilen bulgular hem bağımsız denetim süreçlerinin gelişimini izlemek hem de sektörel denetim eğilimlerine ilişkin politika önerileri geliştirmek açısından önemli bir temel teşkil etmektedir.

Çalışmanın sonraki aşamasında, Tablo 2 ve Tablo 3’te sunulan veriler doğrultusunda, incelenen dönemde işletmelerin denetim raporlarında yer alan KDK yıllar itibarıyla detaylandırılmıştır. Her bir KDK’nın “*neden seçildiği*” ve “*nasıl ele alındığı*” denetim raporları üzerinden analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, 21 başlık altında sınıflandırılarak sektörel yapıya özgü yorumlarla birlikte aşağıda sistematik biçimde sunulmuştur.

Hasılatın muhasebeleştirilmesi

BİST Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin finansal tablolarında yer alan en kritik hesap kalemlerinden biri olarak hasılat dikkat çekmektedir. Bu kilit denetim konusunun seçilmesinde, hasılat kaleminin finansal performansın ölçülmesinde doğrudan etkili olması kadar, ilgili işlemlerin niteliği itibarıyla karmaşık muhasebe tahminleri ve sınıflandırmalar içermesi de belirleyici olmuştur. Nitekim 2017–2024 dönemi incelendiğinde, toplamda 78 adet “hasılatın muhasebeleştirilmesi” konusunun kilit denetim konusu olarak raporlandığı görülmekte olup bu sayı diğer tüm

konular arasında en yüksek sayıya ulaşarak, denetim sürecinde bu alana atfedilen önemi ve risk düzeyini açıkça ortaya koymaktadır.

Bu kilit denetim konusunun seçilmesinde aşağıdaki unsurların etkili olduğu tespit edilmiştir:

- **Faaliyet Yapısına İlişkin Nedenler:** İşletmelerin büyük çoğunluğu geniş bir mağaza ağına sahiptir ve perakende satışlara dayalı yüksek hacimli işlem gerçekleştirmektedir. Mağaza, e-ticaret, bayi ağı gibi çoklu satış kanallarına sahip olunması; gelir kalemlerinin çeşitlenmesine ve muhasebeleştirme sürecinin karmaşık hale gelmesine yol açmaktadır. Hasılat, şirketlerin temel performans göstergeleri ile doğrudan ilişkilidir ve finansal tabloların en büyük kalemlerinden birisini oluşturmaktadır.
- **Muhasebeleştirme Sürecindeki Karmaşıklıklar:** Gelirlerin doğru zamanda ve doğru tutarda kaydedilmesi süreci teslimatın gerçekleşmesi, kontrol devri, iskontolar, iadeler, promosyonlar ve ciro primleri gibi çeşitli unsurları dikkate almayı gerektirmektedir. Farklı dönemlerde tahakkuk eden gelirler (özellikle tedarikçi ciro primleri) yönetim tahminlerine ve sözleşme hükümlerine bağlı olarak muhasebeleştirildiğinden, bu alanda muhakeme hatası riski artmaktadır. Karmaşık IT sistemleri üzerinden yürütülen faturalama ve veri akışı süreçleri, sistemsel hata riskini yükseltmektedir.
- **Denetimsel Risk Faktörleri:** Satışların tamlığı, doğruluğu ve finansal tablolara yansıtılmasındaki güvence ihtiyacı, doğal kontrol riskini artırmaktadır. Satış sözleşmelerinin yorumlanması, kontrol devri tamamlanmadan düzenlenen faturalar ve iade edilebilecek teslimatlar gibi işlemler, hasılatın yanlış döneme kaydedilmesi riskini ortaya çıkarmaktadır. TFRS-15 standardının uygulanmasıyla birlikte, gelirlerin muhasebeleştirilme zamanlaması ve yükümlülüklerin doğru belirlenmesi daha da kritik hale gelmiştir.
- **Makro Ölçekte Gözlenen Ortak Temalar:** Hasılat, tüm işletmeler için finansal performansın temel göstergesidir. Yüksek işlem hacmi, çok sayıda satış noktası ve karmaşık muhasebe uygulamaları, hasılatın denetiminde hata ve hile riskini artırmaktadır. Covid-19 gibi dönemsel dışsal etkenler, bazı yıllarda hasılat tahakkuk süreçlerinde olağan dışı dalgalanmalara neden olmuştur.

Hasılatın muhasebeleştirilmesi, perakende sektörünün işlem yapısı, çok kanallı gelir kaynakları ve yüksek hacimli operasyonlar nedeniyle hem hata hem de yönetim muhakemesi riskine açık bir alanı oluşturmaktadır. Bu yönüyle, 2017–2024 döneminde incelenen işletmelerin bağımsız denetim raporlarında bu konunun sürekli olarak kilit denetim konusu olarak seçildiği gözlenmiştir. Bu kilit denetim konusunun nasıl ele alındığını açıklamak üzere yürütülen denetim prosedürleri aşağıda özetlenmiştir:

Hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin denetim sürecinde, şirketlerin uyguladığı muhasebe politikalarının TFRS 15'e uygunluğu değerlendirilmiştir. Denetim kapsamında iç kontroller test edilmiş, faturalama, sipariş, iade, tahsilat ve teslimat süreçleri uçtan uca analiz edilmiştir. Satış işlemleri örneklem yöntemiyle seçilerek, muhasebe kayıtları, sevk irsaliyeleri ve satış sözleşmeleri gibi destekleyici belgelerle karşılaştırılmıştır. Banka mutabakatları, müşteri teyitleri, ödeme sistemleri testleri ve gün sonu kasa hareketleri gibi prosedürlerle satışların doğruluğu ve eksiksiz kaydı kontrol edilmiştir. Bilgi Teknolojileri (BT) sistemleri aracılığıyla veri aktarımı, fiyatlandırma ve kasaya yansıyan tutarların muhasebeleştirme süreci gözden geçirilmiştir. Ayrıca, mağaza bazlı performans analizleri ve ürün kategorisi düzeyinde brüt kâr marjları geçmiş dönemlerle karşılaştırılmıştır. İlgili finansal tablo dipnotlarında yer alan açıklamaların yeterliliği incelenmiş, sistematik olmayan işlemler ile riskli yevmiye kayıtları özel olarak analiz edilmiştir. Tedarikçilerden elde edilen gelirler (örneğin ciro primleri), sözleşmeler ve tahakkuklar üzerinden test edilmiş ve cari hesap mutabakatlarıyla doğrulanmıştır. Denetim prosedürleri hem analitik hem de maddi doğrulama tekniklerini kapsamıştır.

“TFRS 16- Kiralamalar” Standardının Uygulanması

“TFRS 16 Kiralamalar” Standardı 31/12/2018 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere 16 Nisan 2018 tarihli ve 29826 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır (www.kgk.gov.tr). TFRS 16 standardının yürürlüğe girmesiyle birlikte, işletmelerin finansal raporlarında kullanım hakkı varlıkları ile kiralama yükümlülüklerinin muhasebeleştirilmesi zorunlu hâle gelmiştir. Bu durum, özellikle BİST Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren işletmeler açısından, finansal tablolar üzerinde belirgin ve yapısal etkiler oluşturmuştur. İnceleme döneminde bu başlığa ilişkin toplam 37 adet kilit denetim konusu tespit edilmiş olup, sayısal olarak hasılatın muhasebeleştirilmesinden sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Bu kilit denetim konusunun seçilmesinde aşağıdaki unsurların etkili olduğu tespit edilmiştir:

- **Finansal büyüklük:** Kiralamalara ilişkin yükümlülükler ve kullanım hakkı varlıkları, finansal tablolarda önemli tutarlarla yer almakta, bu da finansal riskin boyutunu artırmaktadır.
- **Yönetim tahminlerine dayalı muhasebe:** Kira süresi, uzatma/erken fesih opsiyonları, iskonto oranı gibi hesaplama girdileri büyük oranda yönetimin tahminlerine ve muhakemelerine dayanmaktadır.
- **Önemli tahmin belirsizlikleri:** Standart kapsamında yapılan muhasebeleştirme işlemleri, yüksek düzeyde varsayım içermekte ve bu nedenle yanlışlık riskini artırmaktadır.
- **İlk uygulama yılı etkisi:** 2019 yılı itibarıyla ilk kez uygulamaya konulan TFRS 16, geçiş dönemine özgü belirsizlikler ve yorum farklılıkları nedeniyle denetim açısından kritik önem kazanmıştır.
- **Sektörel yaygınlık:** Söz konusu sektörde çok sayıda mağaza ve yüksek kira sözleşmesi hacmi bulunması, uygulamanın karmaşıklığını ve kontrol gereksinimini artırmaktadır.

Bu nedenlerle TFRS 16 uygulaması, finansal tabloların gerçeğe uygun sunumunun sağlanmasında belirleyici bir unsur olmuş ve denetim kapsamında dikkatle ele alınması gereken kilit konulardan biri olarak değerlendirilmiştir.

TFRS 16 standardının uygulanmasına ilişkin denetim çalışmaları, finansal raporlamaya etkisi yüksek olan kullanım hakkı varlıkları ve kiralama yükümlülüklerinin doğru muhasebeleştirilmesini güvence altına alacak şekilde kapsamlı denetim prosedürleriyle yürütülmüştür. İncelenen raporlarda bu konu, aşağıdaki ana başlıklar altında ele alınmıştır:

- *Kira sözleşmelerinin sınıflandırılması ve kapsam analizi:* İşletme tarafından sağlanan kontrat listeleri analiz edilerek, sözleşmelerin TFRS 16 kapsamına girip girmediği değerlendirilmiş, düşük değerli veya kısa süreli kiralamalar özel olarak incelenmiştir.
- *Tahmin ve varsayımların test edilmesi:* Kullanım hakkı varlıkları ve kiralama yükümlülüklerinin hesaplanmasında esas alınan iskonto oranları, kira süresi, uzatma opsiyonları ve kira artış oranları gibi varsayımlar kontrol edilmiştir. Bu varsayımların sözleşme hükümleriyle ve piyasa koşullarıyla uyumu analiz edilmiştir.
- *Yeniden hesaplama ve maddi doğrulama:* Seçilen örneklem bazında, kiralama yükümlülükleri ve kullanım hakkı varlıkları yeniden hesaplanmış ve finansal tablolarda doğru şekilde yer alıp almadığı test edilmiştir. Hesaplamalarda kullanılan yöntemlerin tutarlılığı ve muhasebe kayıtlarıyla uyumu kontrol edilmiştir.
- *Sistem ve süreç kontrolleri:* Kiralamalara ilişkin verilerin bilgi sistemleri üzerinden raporlanması ve finansal sisteme entegrasyonu test edilmiş, kontrat listeleri ile muhasebe kayıtları karşılaştırılarak bütünlük ve doğruluk analiz edilmiştir.
- *Dipnot açıklamalarının değerlendirilmesi:* TFRS 16 kapsamında finansal tablo notlarında yer alan açıklamalar hem açıklık hem de yeterlilik açısından analiz edilerek standarda uygunluğu denetlenmiştir.
- *Danışman katkıları ve geçiş süreci değerlendirmesi:* İlk uygulama dönemlerinde, yönetimin dış danışmanlarla birlikte yürüttüğü geçiş süreci çalışmaları gözden geçirilmiş ve bu kapsamda yapılan değerlendirmelerin uygunluğu analiz edilmiştir.

Denetim süreçlerinde söz konusu tahminlerin finansal tablolar üzerindeki etkisi nedeniyle, örnekleme dayalı hesaplama testleri, sistem kontrolleri ve açıklamaların yeterliliği başta olmak üzere çok boyutlu bir yaklaşım benimsenmiştir. Böylece TFRS 16'nın getirdiği muhasebe uygulamalarının doğruluğu ve finansal raporlamaya etkisi güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

Ticari Alacaklar

Ticari alacakların, işletmelerin finansal pozisyonları üzerindeki önemli etkisi ve tahsil edilebilirliklerine ilişkin belirsizlikler, bu kalemi denetim açısından kilit bir konu haline getirmiştir. İnceleme döneminde 32 adet kilit denetim konusu ile en sık karşılaşılan üçüncü başlık olarak öne çıkmıştır. Denetim raporlarında bu hususun öne çıkmasının temel gerekçeleri aşağıda özetlenmiştir:

- *Finansal tablolardaki payının büyüklüğü:* Ticari alacaklar birçok işletmede toplam aktiflerin %50'sinden fazlasını, bazı durumlarda %90'ını aşan oranlarda temsil etmekte ve bu nedenle finansal tablo kullanıcıları açısından kritik bilgi unsuru oluşturmaktadır.
- *İşlem yoğunluğu ve alt hesap sayısı:* Ticari alacakların çok sayıda müşteriden ve düşük tutarlı işlemlerden oluşması, hata, eksiklik ve yanlış sınıflandırma riskini artırarak alacakların geri kazanılabilirliğine ilişkin güvenilirliği azaltmaktadır.
- *Şüpheli alacak riski ve yönetim tahminleri:* Değer düşüklüğü hesaplamaları kredi zarar modeli, teminatlar, geçmiş ödeme performansları ve dava süreçlerine ilişkin yönetim tahminlerine dayalı olarak yapılmakta olup, bu durum denetimsel belirsizlik oluşturmaktadır.
- *Finansal sürdürülebilirlikle ilişkisi:* Alacakların tahsil edilebilirliği, şirketlerin işletme sermayesi yönetimi ve nakit akışları açısından hayati önem taşımakta, dolayısıyla faaliyetlerin sürekliliğiyle doğrudan ilişkilendirilmektedir.
- *Teknik muhasebe süreçleri:* Reeskont işlemleri, kur farkı hesaplamaları ve yabancı para alacaklara ilişkin değerlendirme işlemleri gibi teknik alanlarda muhasebe uygulamalarının karmaşıklığı, yanlışlık riskini artırmakta ve bu kalemin denetimde öncelikli olarak ele alınmasını gerektirmektedir.

Ticari alacaklara ilişkin denetim çalışmaları, alacakların geri kazanılabilirliğine ve değer düşüklüğü riskine odaklanarak çok yönlü test ve analizlerle gerçekleştirilmiştir. Denetim sürecinde uygulanan temel yöntemler şu şekilde özetlenebilir: Ticari alacaklara ilişkin denetim sürecinde, tahsilat süreçleri ve alacakların gerçekliğine yönelik kontroller öncelikli olarak ele alınmıştır. Alacakların vadesi geçmiş olup olmadığı değerlendirilmiş, tahsilat performansı incelenmiş ve müşteri teminatlarının varlığı kontrol edilmiştir. Şirketin kayıtları dışındaki üçüncü taraflardan doğrulama mektupları temin edilerek ticari alacak bakiyeleri teyit edilmiştir. Şüpheli alacak olarak sınıflandırılan kalemler incelenmiş, dava sürecinde olan ya da tahsil kabiliyeti zayıf olan alacaklara ilişkin yönetim varsayımları test edilmiştir. Reeskont hesaplamaları, tahsilat hızları ve alacakların finansal tablolara yansımaları değerlendirilmiştir. Ayrıca, raporlama döneminden sonra gerçekleşen tahsilatlar göz önünde bulundurularak şirketin tahsilat kapasitesi analiz edilmiş ve ticari alacaklara ilişkin finansal tablo dipnotlarındaki açıklamaların TFRS'ye uygunluğu denetlenmiştir.

"TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama" Standardının Uygulanması

İnceleme döneminde 24 adet kilit denetim konusu ile en sık karşılaşılan dördüncü başlık olarak öne çıkmıştır. TMS 29 standardı, Türkiye'nin 2023 yılında yüksek enflasyonlu ekonomi olarak sınıflandırılmasıyla birlikte şirketlerin finansal tablolarını bu standarda uygun şekilde düzenlemelerini zorunlu hale getirmiştir. Bu doğrultuda, 2023 yılında enflasyon muhasebesi uygulanmış, 2024 yılında ise bu uygulamanın devamı niteliğinde süreçler denetim kapsamında yer almıştır. Şirketlerin fonksiyonel para birimi olarak Türk Lirasını kullanmaları ve Türkiye'nin yüksek enflasyonlu ekonomi kapsamında değerlendirilmesi neticesinde, 31 Aralık 2023 tarihi itibarıyla finansal tabloların TMS 29 standardına uygun biçimde düzeltilmesi gerekmiştir. Bu düzenleme, finansal tabloların cari satın alma gücüne göre yeniden ifade edilmesini ve özellikle parasal olmayan kalemlerin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Standardın uygulanması sürecinde kullanılan verilerin doğruluğu, hesaplamalarda esas alınan yönetim tahminlerinin tutarlılığı ve yapılan düzeltmelerin finansal tablolar üzerindeki kapsamlı etkisi, denetim açısından yüksek düzeyde önem arz etmektedir. Enflasyon muhasebesi uygulaması raporlama döneminde bilanço ve gelir tablosu kalemlerinde önemli değişikliklere yol açmakta, bu durum hata riskini artırmakta ve denetim sürecinde ilave analiz ve prosedürleri zorunlu kılmaktadır. Finansal tabloların gerçeğe uygun ve güvenilir sunumu açısından belirleyici etkiler doğurması nedeniyle, TMS 29'un uygulanması hem geçiş yılı olan 2023'te hem de devam eden uygulamaların gözlemlendiği 2024 yılında kilit denetim konusu olarak değerlendirilmiştir.

TMS 29'un uygulanmasına ilişkin denetim sürecinde, yönetim tarafından tasarlanan süreçler ve iç kontroller incelenmiş, parasal ve parasal olmayan kalemlerin ayrımı TMS 29'a uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Parasal olmayan kalemlerin kayıt tarihleri ve tutarları örneklem yöntemiyle test edilmiş, bu kalemlerin enflasyon düzeltilmesine tabi tutulmasında kullanılan endekslerin doğruluğu Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) ile karşılaştırılarak kontrol edilmiştir. Ayrıca yeniden değerlendirilen tutarların gelir ve nakit akış tablolarına etkisi analitik olarak incelenmiş, kullanılan hesaplama yöntemlerinin cari ve önceki dönemlerle tutarlılığı değerlendirilmiştir. Uygulanan muhasebe politikaları, yönetim tahminleri ve varsayımlar analiz edilmiş, finansal tablo dipnotlarındaki açıklamaların TFRS uygunluğu test edilmiştir. Denetim sonucunda, TMS 29'un doğru şekilde uygulanıp uygulanmadığına ilişkin genel değerlendirme yapılmış, bazı şirketlerde bu uygulamanın sınırlı olumlu görüşün dayanağını oluşturacak düzeyde olduğu raporlanmıştır.

“TMS 36 Varlıklarda Değer Düşüklüğü” Standardının Uygulanması

İnceleme döneminde 23 adet kilit denetim konusu ile en sık karşılaşılan beşinci başlık olarak öne çıkmıştır. Finansal tablolarda önemli tutarda yer alan şerefiye ve sınırsız ömürlü maddi olmayan duran varlıklar, TMS 36 kapsamında her yıl düzenli olarak değer düşüklüğü testine tabi tutulmaktadır. Bu varlıkların geri kazanılabilir tutarlarının belirlenmesi sürecinde geleceğe yönelik nakit akış projeksiyonları, iskonto oranları ve nihai büyüme oranları gibi yönetim tarafından yapılan tahminler ve muhakemeler esas alınmaktadır. Bu tahminler, piyasa koşullarına yüksek düzeyde duyarlılık göstermekte ve finansal tablolar üzerinde doğrudan etkiye sahip olmaktadır. Özellikle şerefiye, geçmiş dönem birleşmelerinden kaynaklanan önemli büyüklükteki tutarları içermekte olup, söz konusu testin hatalı yapılması, finansal tabloların gerçeğe uygunluğu açısından ciddi riskler doğurabilmektedir. Bu nedenle, değer düşüklüğü testlerinde kullanılan varsayımların tutarlılığı, hesaplama yöntemlerinin geçerliliği ve sonuçların finansal tablolara yansıtılma biçimi, denetim sürecinde hassasiyetle ele alınmış ve bu konu kilit denetim alanı olarak belirlenmiştir.

Şerefiye ve sınırsız ömürlü maddi olmayan duran varlıklara ilişkin değer düşüklüğü testleri kapsamında, kullanılan nakit akış projeksiyonları, büyüme oranları ve iskonto oranları gibi varsayımlar denetim sürecinde analiz edilmiştir. Bu varsayımlar; sektör verileri, makroekonomik göstergeler ve önceki yıllardaki gerçekleştirmeler ile karşılaştırılarak tutarlılıkları test edilmiştir. Nakit oluşturan birimlerin belirlenmesi, indirgenmiş nakit akış modellerinin doğruluğu, geçmiş tahminlerin gerçekleşme oranları ve duyarlılık analizleri denetim prosedürleri kapsamında ele alınmıştır. Ayrıca, hesaplamalarda kullanılan muhasebe tahminlerinin makul olup olmadığı değerlendirilmiş, değer düşüklüğü testlerinin finansal tablolara etkisi analiz edilmiştir. TFRS'ye uygunluk açısından finansal tablo dipnot açıklamalarının yeterliliği de kontrol edilerek, ulaşılan denetim kanıtları ışığında bu alanın güvenilirliği ölçülmüştür.

“TMS 16 Maddi Duran Varlık” ve “TMS 40 Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller” Standartlarının Uygulanması

İnceleme döneminde 22 adet kilit denetim konusu ile en sık karşılaşılan altıncı başlık olarak öne çıkmıştır. İşletmeler, TMS 16 ve TMS 40 standartları çerçevesinde maddi duran varlıkları ile yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer modeliyle muhasebeleştirmektedir. Bu varlıklar, finansal tablolar içinde önemli bir yer tutmakta olup, değerlendirme süreçlerinde kullanılan yöntemler ve tahminler bağımsız değerlendirme uzmanları tarafından gerçekleştirilmektedir. Söz konusu değerlemeler iskonto oranları, kira artış tahminleri, doluluk oranları ve emsal karşılaştırmaları gibi birçok önemli varsayımı içermekte aynı zamanda piyasa koşullarına oldukça duyarlıdır. Bu nedenle, değerlendirme sonuçlarının finansal tablolar üzerindeki etkisi büyüktür. Kullanılan yöntemlerin karmaşıklığı ve tahminlerin belirsizliği, denetim sürecinde önemli bir muhakeme alanı oluşturmakta olup bu konu, finansal raporlamanın güvenilirliği açısından kilit bir denetim konusu olarak değerlendirilmiştir.

Bu denetim sürecinde, işletmelerin TMS 16 ve TMS 40 kapsamında gerçeğe uygun değer üzerinden muhasebeleştirdiği arazi, arsa, bina ve yatırım amaçlı gayrimenkullerine ilişkin değerlendirme çalışmalarına odaklanılmıştır. Öncelikle, bağımsız gayrimenkul değerlendirme uzmanlarının yetkinliği ve tarafsızlığı değerlendirilmiş, kullanılan değerlendirme

yöntemlerinin uygunluğu ile raporlamada esas alınan varsayımların piyasa verileriyle tutarlılığı test edilmiştir. Emsal karşılaştırma ve indirgenmiş nakit akım modelleri kapsamında belirlenen değerler, muhasebe kayıtları ve dipnot açıklamaları ile karşılaştırılarak tutarlılık analizi yapılmıştır. Ayrıca, amortisman hesaplamaları ile maddi varlıkların yeniden değerlendirme etkisi kontrol edilmiş ve finansal tablo açıklamalarının TFRS'ye uygunluğu denetlenmiştir.

Stok Değer Düşüklüğü

İnceleme döneminde 19 adet kilit denetim konusu ile en sık karşılaşılan yedinci başlık olarak öne çıkmıştır. İşletmelerin müşteri taleplerindeki hızlı değişim ve moda trendlerine duyarlılığı yüksek olan ürünlerin üretimini ve satışını gerçekleştirdiğinden, stokların net gerçekleşebilir değerinin altında kalma riski taşımaktadır. Bu durum, stoklara ilişkin değer düşüklüğü karşılıklarının yönetim tahminleri ve piyasa koşullarına bağlı olarak hesaplanmasını gerektirmektedir. Kullanılan maliyet hesaplama yöntemleri, değer düşüklüğü politikaları ve ilgili varsayımlar, finansal tablolar üzerinde doğrudan etkili olup, doğruluk ve tutarlılık açısından denetim sürecinde kritik önem taşımaktadır. Bu nedenle stok değer düşüklüğü değerlendirmesi, kilit denetim konusu olarak belirlenmiştir.

Stok değer düşüklüğüne ilişkin denetim sürecinde işletmelerin muhasebe politikalarının TFRS'ye uygunluğu değerlendirilmiş, mağaza ve depolarda yapılan fiziki stok sayımlarına iştirak edilerek zarar görmüş veya satılamayan stoklar gözlemlenmiştir. Net gerçekleşebilir değer hesaplamaları, indirimli satış fiyatları ve maliyetler üzerinden test edilmiş, değer düşüklüğü karşılıklarının doğruluğu geçmiş dönem karşılıklarıyla karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, finansal tablo dipnotlarındaki açıklamaların yeterliliği ve TFRS'ye uygunluğu denetlenmiştir.

Ertelenmiş vergi varlığının değerlendirilmesi

İnceleme döneminde 10 adet kilit denetim konusu ile en sık karşılaşılan sekizinci başlık olarak öne çıkmıştır. Ertelenmiş vergi varlıklarının muhasebeleştirilmesi, işletmenin gelecekte vergilendirilebilir kâr üretme kapasitesine dayandığı için önemli yönetim tahminlerini ve muhakemesini gerektirmektedir. Bu varlıkların geri kazanılabilirliği, geçmiş yıl mali zararlarının ve indirilebilir geçici farkların ilerleyen dönemlerde kullanılabilir olmasına bağlıdır. Gelecekteki vergi matrahı oluşumu, iş planları ve kârlılık projeksiyonları üzerinden yapılan tahminler belirsizlik taşıdığından, ertelenmiş vergi varlığı hesaplamaları finansal tabloların güvenilirliğinde kritik rol oynamaktadır. Bu nedenle söz konusu konu, denetim sürecinde kilit denetim konusu olarak değerlendirilmiştir.

Ertelenmiş vergi varlığına ilişkin denetim kapsamında, yönetimin geleceğe yönelik vergilendirilebilir kâr tahminleri analiz edilerek bu tahminlerin geçmiş dönem gerçekleştirmeleri ve Yönetim Kurulu onaylı iş planlarıyla tutarlılığı değerlendirilmiştir. Kullanılmamış mali zararların ve geçici farkların geçerlilik süresi vergi beyannameleri ile karşılaştırılarak test edilmiş, tahminlerdeki tutarlılık ve doğruluk geçmiş verilerle karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Ayrıca, vergi mevzuatındaki olası değişikliklerin etkisi dikkate alınarak ertelenmiş vergi varlıklarının muhasebeleştirilmesine ilişkin açıklamaların TFRS hükümlerine uygunluğu denetlenmiştir. Bu süreçte hem matematiksel doğruluk hem de açıklamaların yeterliliği esas alınmıştır.

Diğer KDK

Çalışmada incelenen dönemde toplam 288 adet kilit denetim konusu tespit edilmiştir. Bu denetim konularının 245 adedi, 10'dan fazla sayıda tekrar eden ve çalışmada ayrı başlıklar altında detaylı şekilde incelenen ilk sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Geriye kalan 43 adet kilit denetim konusu ise, 13 farklı başlık altında sınırlı sayıda yer aldığından, bu konular "Diğer KDK" başlığı altında, sahip oldukları denetim sayısına göre sıralanarak değerlendirilmiştir.

Ticari Borçlar: İşletmeler, finansal tablolarında yer alan ticari ve diğer borçlar kaleminde önemli bir yükümlülük taşımakta olup, bu kalem konsolide pasiflerin %97-99'unu oluşturmaktadır. Borçların büyüklüğü, alt hesap sayısının fazlalığı ve işlem hacminin yüksekliği hata ve yanlış sınıflandırma riskini artırmakta, kur farkları, reeskont işlemleri ve yabancı para borçları gibi teknik muhasebe uygulamaları ise bu riski güçlendirmektedir. Ayrıca, doğrulama ihtiyacının dış kaynaklara dayanması, bu kalemi denetim sürecinde kritik hâle getirmiştir. Denetim sürecinde, borç detay listeleri alınarak üçüncü taraf teyitleri sağlanmış, gelen yanıtlar muhasebe kayıtlarıyla karşılaştırılmıştır. Ödemeler dekont örnekleriyle test edilmiş, kur değerlemeleri ve reeskont işlemleri gözden geçirilmiştir. Hareket görmeyen kalemler ile faiz ve vade farkları analiz edilmiş, borçlara ilişkin hukuki riskler değerlendirilerek finansal tablo açıklamaları kontrol edilmiştir. Yapılan prosedürler sonucunda ticari borçların doğruluğu ve tamlığı denetimsel güvenceye alınmıştır.

Garanti Gider Karşılığı: Garanti gider karşılığı, işletmelerin geçmiş dönem satışlarıyla bağlantılı olarak gelecekte oluşabilecek maliyetleri karşılamak üzere muhasebeleştirdiği tahmini yükümlülüklerdir. Bu karşılıklar, üretici firmalar ile yapılan anlaşmalar, geçmiş garanti talep oranları ve satış verileri gibi unsurlara dayanan varsayımlar çerçevesinde belirlenmektedir. Grup'un üretici ile müşteri arasında aracı konumda olması ve bazı durumlarda garanti giderlerini üstlenme yükümlülüğü taşıması, karşılık tutarlarının doğruluğunu daha da önemli hale getirmektedir. Varsayımların belirsizlik içermesi ve tahminlere dayalı bu hesaplamaların finansal tablolar üzerindeki etkisinin yüksek olması, garanti gider karşılığını denetim açısından kritik bir konu haline getirmiştir. Garanti gider karşılığına ilişkin denetim sürecinde, yönetimin hesaplamada kullandığı tahminlerin geçmiş dönem fiili garanti giderleriyle tutarlılığı test edilmiştir. Araç adetleri, satış raporları, birim maliyetler ile yedek parça ve işçilik maliyetleri örneklem yöntemiyle analiz edilerek

hesaplamaların doğruluğu değerlendirilmiştir. Önceki yıllara ait garanti giderleri ile cari dönemde ayrılan karşılıklar karşılaştırılmış, tahminlerdeki süreklilik ve makullük incelenmiştir. Ayrıca, karşılık hesaplamasında kullanılan varsayımların duyarlılığı analiz edilmiş ve finansal tablo dipnotlarında yer alan açıklamaların Türkiye Muhasebe Standardı 37'ye uygunluğu denetlenmiştir.

Nakit ve Nakit Benzeri: Şirketin finansal tablolarında önemli bir yer tutan nakit ve nakit benzerleri kalemi, TMS 7 "Nakit Akış Tablosu" standardına uygunluğunun sağlanması açısından denetim kapsamında kritik olarak değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda, şirketin muhasebe politikaları incelenmiş; vadeli mevduatların üç ay veya daha kısa vade kriterine uygunluğu ile banka mutabakat mektupları kontrol edilmiştir. Yapılan incelemelerde herhangi bir aykırılığa rastlanmamış, ilgili kalemin finansal tablolarda doğru şekilde raporlandığı değerlendirilmiştir.

İşletme Sürekliliğinin Değerlendirilmesi: İşletmelerin finansal tablolarında net dönem zararı, yüksek kısa vadeli yükümlülükler ve negatif özkaynak gibi göstergeler, işletmenin sürekliliği ilkesine ilişkin belirsizlikler barındırdığından bu konu denetim açısından kritik olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, Grup yönetimiyle yapılan görüşmelerde geleceğe yönelik planlar ve makroekonomik veriler ele alınmış; geçmiş yıl bütçeleri ve gerçekleştirmeler analiz edilerek süreklilik varsayımının geçerliliği sorgulanmıştır. Ayrıca, mevcut kredi limitleri ile temin edilmesi planlanan finansal kaynaklar incelenmiş ve finansal tabloların işletmenin sürekliliği esasına göre hazırlandığı doğrulanmıştır.

Finansal Durum, işletme sermayesinin karşılıksız kalıp kalmadığına ve borca batık olmadığına ilişkin değerlendirme: Şirketin sermayesinin karşılıksız kalıp kalmadığı ve borca batık olup olmadığı, Türk Ticaret Kanunu'nun 376. maddesi kapsamında kritik bir öneme sahip olduğundan; bu durumun belirlenmesinde kullanılan marka değerlemeleri, yeniden değerlendirme farkları ve geleceğe yönelik kârlılık tahminleri önemli yönetim muhakemesi içerdiği için konu kilit denetim alanı olarak seçilmiştir. Denetim sürecinde, TTK 376 kapsamında yapılan özkaynak hesaplamaları ile SPK'nın 11/352 sayılı ilke kararı ve ilgili tebliğlere uygunluk test edilmiş; marka değerlemelerinde kullanılan varsayımlar, ekonomik göstergelerle karşılaştırılmış ve bağımsız değerlendirme kuruluşlarının raporları ile desteklenen projeksiyonların geçerliliği analiz edilerek finansal tabloların güvenilirliği değerlendirilmiştir.

Dış Ticaret İşlemleri: İşletmelerin, "Dış Ticaret Şirketi" statüsüne sahip olup grup içi imalatçılar adına gerçekleştirdiği ihracat işlemleri nedeniyle satış, maliyet, kur farkı ve gümrük giderlerinin finansal tablolarda doğru şekilde elimine edilmesi ve muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. İşlemlerin karmaşık yapısı ve grup içi alacak-borç eşleşmeleri önemli yanlışlık riskleri taşıdığından bu konu kilit denetim alanı olarak belirlenmiştir. Denetim sürecinde, ihracat işlemleri ile imalatçılardan yapılan alımlar karşılıklı olarak eşleştirilmiş, oluşan alacak ve borç bakiyeleri ile kur farkları kontrol edilmiş; gümrük ve benzeri masrafların muhasebeleştirme süreçleri incelenmiş ve önemli bir bulguya rastlanmamıştır.

Finansal Borçlar: Finansal borçlar, şirketin toplam pasiflerinin büyük bir kısmını (%90'a kadar) oluşturması, alt hesap sayısının ve işlem yoğunluğunun fazla olması, kur değerlendirme, reeskont ve gider tahakkukları gibi teknik muhasebe işlemleri içermesi nedeniyle önemli yönetim muhakemesi gerektiren karmaşık bir alandır. Bu durum, finansal tabloların güvenilirliği açısından önemli yanlışlık riskini beraberinde getirmekte ve söz konusu kalemi denetimde "ciddi risk" olarak öne çıkarmaktadır. Denetim sürecinde, finansal borçların tamamı için üçüncü taraflardan alınan doğrulama yazıları şirket kayıtlarıyla karşılaştırılmış, yabancı para borçlarının kur değerlemeleri kontrol edilmiş, ödemelere ait dekontlar incelenmiş, reeskont işlemleri ve gider tahakkuklarının tamlık ve doğruluğu test edilmiştir.

Exim Bank Reeskont Kredilerinin Değerlemesi: Eximbank reeskont kredilerinin değerlendirilmesi, finansal tabloların doğruluğu ve güvenilirliği açısından önemli muhasebe tahminleri, karmaşık işlemler ve yönetim muhakemesi gerektiren unsurlar içermesi nedeniyle kilit denetim konusu olarak seçilmiştir. Bu kredilerin finansal yapıya etkisi ve işletmenin sürekliliği üzerindeki olası belirsizlikler özel değerlendirme gerektirmiştir. Denetim sürecinde, finansal tablolar ve açıklamalar detaylı incelenmiş; muhasebe politikalarının standartlara uygunluğu, tahminlerin doğruluğu ve iç kontrol süreçlerinin etkinliği test edilmiştir. Ayrıca, üçüncü taraf verileriyle doğrulama sağlanarak, bu konular sınırlı olumlu görüş dayanağı ve süreklilikle ilgili önemli belirsizlikler kapsamında raporlanmıştır.

Finansal tabloların bağımsız denetimi sırasında önemli mesleki muhakeme ve denetim sürecinde yüksek derecede dikkat gerektiren alanlar: Finansal tabloların bağımsız denetimi sırasında önemli mesleki muhakeme ve yüksek derecede dikkat gerektiren alanlar, karmaşık muhasebe tahminleri, yönetim kararlarının etkileri ve işletmenin sürekliliğine ilişkin belirsizlikler nedeniyle kilit denetim konusu olarak seçilmiştir. Bu alanlar, finansal tabloların doğruluğu ve güvenilirliği açısından yüksek risk barındırmakta ve özel analizler gerektirmektedir. Denetim sürecinde ilgili tablolar detaylı olarak incelenmiş, muhasebe politikalarının standartlara uygunluğu ve tahminlerin doğruluğu test edilmiş, iç kontrol süreçleri gözden geçirilmiş ve üçüncü taraf doğrulamalarla desteklenerek bu alanlara ilişkin değerlendirmeler raporun sınırlı olumlu görüş ve süreklilikle ilgili belirsizlik bölümlerinde açıklanmıştır.

Ortak Kontrolde Tabi İşletme Birleşmeleri: Ana ortaklığın %100 hissesini satın alarak ortak kontrol altına aldığı bir işletmenin birleşmesi nedeniyle önemli görülmüştür. Denetim sürecinde, değerlendirme uzmanlarının yetkinlikleri değerlendirilmiş; kullanılan yöntemlerin uygunluğu test edilerek muhasebeleştirme ve dipnot açıklamaları incelenmiştir.

Tedarikçilerden Elde Edilen Alış İndirimleri: Ticari mal maliyetiyle doğrudan ilişkilendirildiğinden finansal tablolar açısından önem arz etmektedir. İşlemler, sözleşmelere uygunluk, tutarlılık ve dönem doğruluğu yönünden belgelerle test edilmiş ve indirim bakiyeleriyle karşılaştırılmıştır.

Yeniden Yapılandırma Çalışmalarının Muhasebeleştirilmesi: Şirketin stratejik yeniden yapılanma sürecine bağlı olarak oluşan değer düşüklüğü ve gider karşılıklarının muhasebeleştirilmesi nedeniyle denetim kapsamına alınmıştır. Denetim sürecinde yeniden yapılandırma planları, nakit çıkışları, stok ve sabit kıymet değerlemeleri analiz edilmiştir.

İşletme Birleşmesi: Bir satın alma işlemi kapsamında gerçekleşmiş ve TFRS 3 uyarınca muhasebeleştirilmiştir. Denetim kapsamında satın alma sözleşmesi, marka değerlemesi ve geçmiş nakit akımları incelenmiş; değerlendirme uzmanlarının tahminlerinin uygunluğu test edilmiş ve önemli bir bulguya rastlanmamıştır. Tüm bu konular, ilgili işlem ve hesapların karmaşıklığı, kullanılan varsayımların belirsizlik içermesi ve finansal tablolara olan etkisi nedeniyle kilit denetim konusu olarak ele alınmış ve denetim prosedürleriyle kapsamlı şekilde test edilmiştir.

Sonuç

Bu çalışma, Borsa İstanbul Toptan ve Perakende sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin bağımsız denetim raporlarında 2017–2024 yılları arasında açıklanan KDK’nı incelemekte ve bu konuların sektörel denetim pratiği üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Toplam 26 şirketin denetim raporlarından elde edilen 288 KDK, nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiş ve en sık bildirilen başlıklar altında ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

Elde edilen bulgular, KDK sayısının yıllar içinde artış gösterdiğini ve bu artışın sadece sektördeki denetim uygulamalarındaki gelişimle değil aynı zamanda BİST’te işlem gören şirket sayısındaki artışla da ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle 2023 yılında, TMS 29 standardının uygulanması ile KDK sayısında önemli bir artış yaşanmıştır. Bu durum, makroekonomik gelişmelerin ve finansal raporlama standartlarındaki değişimlerin denetim raporları üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırma bulgularına göre, en sık raporlanan KDK sırasıyla hasılatın muhasebeleştirilmesi, TFRS 16 kiralama, ticari alacaklar ve TMS 29 yüksek enflasyonlu ekonomilerde finansal raporlama konuları olmuştur. Bu başlıklar, sektörün operasyonel yapısının doğrudan yansıması niteliğinde olup; yoğun kira ilişkileri, yüksek işlem hacmi, çok kanallı satış yapısı ve artan makroekonomik belirsizlikler gibi faktörlerin denetim sürecindeki önceliklerini yansıtmaktadır.

Literatürde yapılan araştırmalarla karşılaştırıldığında, bu çalışmanın bulgularının benzer çalışmalarla uyumlu olduğu görülmektedir (Botes vd., 2020; Gökgöz, 2018; Uzun ve Köylü, 2018). Hasılat, ticari alacaklar, şerefiye ve maddi duran varlıklar konularının birçok sektörde olduğu gibi toptan ve perakende sektöründe de en sık raporlanan kilit denetim konuları arasında yer aldığı tespit edilmiştir (Altıntaş ve Parlak, 2019; Özcan ve Günlük, 2021; Gürdal ve Özçelik, 2023). Bununla birlikte, bu çalışmanın literatüre en önemli katkısı, daha önce incelenmemiş olan BİST Toptan ve Perakende sektörüne odaklanması ve sektöre özgü KDK eğilimlerini sistematik olarak analiz etmesidir.

Denetim raporlarındaki KDK açıklamaları, şirketlerin faaliyetlerine, finansal yapılarına ve uyguladıkları muhasebe politikalarına ilişkin bilgi sunarken, aynı zamanda denetçilerin hangi alanlara odaklandığını da göstermektedir. Bu yönüyle KDK uygulaması, denetimin iletişim gücünü artıran önemli bir araç haline gelmiştir. Ayrıca, çalışmada tespit edilen eğilimler, denetim firmaları, düzenleyici otoriteler ve yatırımcılar açısından sektörel risk değerlendirmesi yapmada yol gösterici niteliktedir.

Sonuç olarak, KDK uygulaması, finansal raporlama şeffaflığını artırmakta, denetim sürecine ilişkin beklentilerin daha somut şekilde karşılanmasına katkı sunmaktadır. Bu çalışmada ortaya konulan bulgular, KDK’nın sektör bazlı analizinin hem denetim kalitesinin izlenmesinde hem de gelecekteki düzenleme ve uygulamalara yön verilmesinde önemli bir referans sağlayabileceğini göstermektedir. Bu kapsamda, sektörel bazda daha ayrıntılı, zaman serisi analizleri ve nicel yöntemlerin de dâhil edileceği araştırmaların yapılması, alandaki literatüre katkı sunacaktır.

Extended Abstract

The main purpose of financial reporting is to present the economic activities of enterprises to all stakeholders in an accurate, transparent and reliable manner. In this process, independent audit not only confirms the accuracy and reliability of financial statements but also increases accountability by ensuring that entity-specific risks are shared with the public. In this context, the Key Audit Matters (KAM) practice, which came into force in line with International Standard on Auditing 701 (ISA 701) and Turkish Auditing Standard 701 (TAS 701), has added a significant depth of content to audit reports. This practice, which has become mandatory in Turkey since 2017, requires auditors to focus on areas that require professional judgment and to disclose on which matters they have performed more audit procedures. Thus, reports have turned into a strategic tool that provides not only quantitative verification but also information on risk management and internal control systems. As they reflect the issues that require the most attention and professional judgment in the audit process, the KAM provides important clues about companies’ operational risk structures, accounting policies and internal control levels. At the same time, public disclosure of these matters through audit reports supports investor decisions by increasing comparability and transparency across entities. In this context, the practice of the KAM has expanded the traditional function of audit reports; it has become a tool that not only evaluates the financial reliability of the past period but also provides important information about the future risks of the entity.

This study aims to examine how the implementation of the KAM is reflected in the independent audit reports of the entities operating in the Wholesale and Retail sector of Borsa Istanbul (BIST). The KAM increases the information value and transparency of audit reports by making the risk areas specific to the entities and the audit activities in these areas publicly available. In this respect, the study is not limited to a descriptive analysis of the KAM; it also aims to analyze the development, scope and transformation of this practice at the sectoral level over time. The research was conducted within the framework of qualitative data analysis and structured with the content analysis technique. The data set consists of the independent audit reports of 26 firms operating in the BIST Wholesale and Retail sector between 2017 and 2024, published on the Public Disclosure Platform (PDP). In total, 288 KAM were identified. Each KAM was coded in three dimensions: “topic title”, “why it was selected” and “how it was handled”. In this way, it was made understandable both why certain issues came to the fore in the audit process and how these issues were evaluated. Considering the thematic similarities during the coding process, KAM were grouped under eight main headings, while 43 less frequently repeated issues were categorized as “Other Key Audit Matters”. In the analysis process, frequency and thematic evaluations were used together to reveal changes over the years, repetition of topics and differences between companies. Through this method, sector-specific reporting trends, firm-based practice differences and the structural formation in the audit logic were evaluated in a holistic manner.

The findings of the study reveal that the KAM in independent audit reports are concentrated around certain themes and change over time. Of the 288 KAM analyzed between 2017 and 2024, 85% were categorized under eight main topics, while the remaining 43 KAM were assessed as less frequent and firm-specific issues. Revenue recognition, the application of IFRS 16 Leases and trade receivables were the most frequently reported topics, while the year 2023, when IAS 29 was adopted, reached the highest number of KAM with 47. This increase is related to both the introduction of new accounting standards and the increase in the number of companies traded on the BIST. Revenue recognition stood out as the area that requires the most attention in the audit process due to its multi-channel sales structure and high transaction volume. The auditors analyzed in detail the accruals, returns, campaigns and transfer of control principles under TFRS 15. TFRS 16 Leases Standard has made estimates and accounting practices related to lease contracts, right-of-use assets and lease liabilities an audit priority. Trade receivables were assessed as a significant KAM due to the risk of doubtful collection, impairment calculations and the manner in which receivables are recognized in the financial statements. In 2023, companies’ financial statements were adjusted for the effect of inflation within the scope of TMS 29, which was re-introduced in 2023, and this process was analyzed in detail within the scope of the audit. Issues such as impairment testing of goodwill and intangible assets, fair value determination of property, plant and equipment, impairment of inventories and deferred tax assets were also reported as common and high-risk areas in the sector. In addition, among the less repetitive topics categorized under the “Other KAM” heading (43 in total) in the study were trade payables, warranty expense provisions, going concern and financial liabilities. These topics were shaped by company-specific risks and uncertainties. The findings suggest that the implementation of the KAM clearly reveals sectoral supervisory foci and that supervisory processes have become more systematic and risk-based over time. Time series analysis reveals that the number of KAM was relatively limited in 2017, while the number of topics and depth of disclosures increased after 2020. This is due to the impact of the pandemic and the significant increase in the number of SAls, especially with the re-introduction of TMS 29 in 2023. In addition, there were differences in wording between audit firms in the “why selected” and “how addressed” sections of audit reports. While some reports contain detailed and method-based explanations, others are limited to general statements. These differences vary in terms of audit quality and informational value.

This study examined how the KAM application was reflected in the BIST Wholesale and Retail sector and revealed the effects of the application at the sectoral level. The findings show that the KAM is not only limited to technical disclosures about the audit process, but also provides indirect information about companies’ risk management, internal control structures and accounting policies. The study reveals that the number of KAM in audit reports has increased over the years and disclosures have become more systematic. This shows that transparency in audit processes has improved, and regulatory guidance has been effective. However, the scope and specificity of the statements used in the reports vary across audit firms, which leads to diversity in terms of audit quality. At the sectoral level, it is observed that issues such as revenue, leasing and trade receivables are frequently reported as KAM. The prominence of these issues is related to the sector’s transaction volume, multi-channel sales structure and complex accounting processes. Moreover, while some companies provide a detailed and methodological framework in their disclosures, others limit their disclosures to general and general statements. The risk of “routinization” over time and the repetition of the same topics can lead to a loss of the informational value of the disclosures. This situation reveals that the practice should not move away from the principle of originality and firm-orientation. In line with the data obtained, it is understood that the KAM practice offers an important area of analysis not only for investors but also for auditors, regulators and academia. One of the main contributions of the practice is that audit reports function as an early warning system through the KAM and increase the audit transparency of companies. Future studies are recommended to conduct a comparative analysis of different sectors, evaluate the reporting practices of audit firms, and empirically test the effects of KAM on investor behavior or financial performance. In this way, the impact of the KAM on both audit quality and financial reporting processes can be evaluated from a broader perspective.

Katkı Oranları ve Çıkar Çatışması / Contribution Rates and Conflicts of Interest

Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.	Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: AA (%100) Veri Toplanması: AA(%100) Veri Analizi: AA (%100) Makalenin Yazımı: AA (%100) Makale Gönderimi ve Revizyonu: AA (%100)	Author Contributions	Research Design: EKK (%100) Data Collection: EKK (%100) Data Analysis: EKK (%100) Writing the Article: EKK (%100) Article Submission and Revision: EKK (%100)
Etik Bildirim	iibfdergi@cumhuriyet.edu.tr	Complaints	iibfdergi@cumhuriyet.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.	Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.	Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0

Kaynakça

- Abdullatif, M., & Al-Rahahleh, A. S. (2020). Applying a new audit regulation: Reporting key audit matters in Jordan. *International Journal of Auditing*, 24(2), 268–291. <https://doi.org/10.1111/ijau.12192>
- Abdullatif, M., Alzebdieh, R., & Ballour, S. (2025). The effect of key audit matters on the audit report lag: Evidence from Jordan. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 23(1), 257–284. <https://doi.org/10.1108/JFRA-07-2022-0245>
- Akdoğan, N., & Bülbül, S. (2019). Bağımsız denetçi raporlarında kilit denetim konularının bildirilmesinde BİST 100 şirketlerindeki ilk uygulama sonuçlarının değerlendirmesine yönelik bir araştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, (56), 1–24.
- Aktaş, R., & Acar, M. (2020). Bağımsız denetimde önemlilik perspektifinden kilit denetim konuları: BIST 100 uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 38(2), 185–214. <https://doi.org/10.17065/huniibf.557531>
- Alharasis, E. E., Alkhawaldi, A. F., & Hussainey, K. (2024). Key audit matters and auditing quality in the era of COVID-19 pandemic: The case of Jordan. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 22(3), 417–436. <https://doi.org/10.1108/JFRA-11-2023-0412>
- Altıntaş, A. T., & Parlak, N. (2019). BIST Kurumsal Yönetim Endeksindeki şirketlerin kilit denetim konularının analizi. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(52), 7285–7292.
- Atay, M. S., & Polat Çeltik, N. (2021). Kilit denetim konuları (KDK) bildirimlerinin içerik analizi yöntemiyle incelenmesi: Borsa İstanbul (BIST-100) şirketleri üzerine bir araştırma. *Mali Çözüm Dergisi*, 31(164), 113–142.
- Bağımsız Denetim Yönetmeliği (BDY).
- BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı.
- Botes, V., Low, M., & Sutton, A. (2020). Key audit matters and their implications for the audit environment. *International Journal of Economics and Accounting*, 9(4), 374–396. <https://doi.org/10.1504/IJEA.2020.110164>
- Botez, D., Stângaciu, O.-A., Melega, A., & Enachi, M. (2025). Key audit matters and their impact on the financial statements of listed entities. *Audit Financiar*, 23(1), 164–179. <http://dx.doi.org/10.20869/AUDITF/2025/177/004>
- Çakalı, K. R. (2021). Bağımsız denetim raporlarında yeni uygulama: Kilit denetim konularının raporlanması ve BIST 100 analizi. *Denetim Dergisi*, (32), 60–77.
- De Riquebourg, A. D., & Maroun, W. (2023). How do auditor rotations affect key audit matters? Archival evidence from South African audits. *The British Accounting Review*, 55, 101099. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2022.101099>
- Elmarzouky, M., Hussainey, K., & Abdelfattah, T. (2023). The key audit matters and the audit cost: Does governance matter? *International Journal of Accounting & Information Management*, 31(1), 195–217. <https://doi.org/10.1108/IJAIM-08-2022-0178>
- Ertan, Y., & Kızık, E. (2019). Kilit denetim konuları: BIST imalat sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin 2017 yılı denetim raporlarının incelenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (Özel Sayı), 263–278. <https://doi.org/10.25095/mufad.606023>
- Etçi, F., & Esmeray, A. (2024). Bağımsız denetçi raporlarında yer alan kilit denetim konularının sektörel büyüklüklere göre incelenmesi: BIST ana metal sanayi örneği. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 4(1), 20–37.

- Ferreira, C., & Morais, A. I. (2019). Analysis of the relationship between company characteristics and key audit matters disclosed. *Revista Contabilidade & Finanças*, 30(79), 262–274. <https://doi.org/10.1590/1808-057x201909040>
- Genç, F., & Karaca, N. (2023). Gıda sektörü işletmelerinin 2017–2021 yılları arası kilit denetim konularının incelenmesi: BİST’te bir araştırma. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 6(1), 69–83. <https://doi.org/10.32951/mufider.1263377>
- Goh, B. W., Lee, J., Li, D., & Wang, M. (2024). Informativeness of key audit matters: Evidence from China. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 43(3), 139–164. <https://doi.org/10.2308/AJPT-2020-099>
- Gökgöz, A. (2018). Kilit denetim konularının bağımsız denetçi raporunda bildirilmesi ve Borsa İstanbul’da işlem gören işletmeler üzerine bir araştırma. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 4(2), 126–138.
- Gül, M. (2025). Key audit matters in independent auditor’s reports: BIST 30 application. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 11(1), 1–8. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14744694>
- Gürdal, Ü., & Özçelik, H. (2023). Pandemi öncesinde ve sürecinde kilit denetim konuları: BIST üzerine bir araştırma. *International Journal of Business, Economics and Management Perspectives*, 7(2), 292–308. <https://doi.org/10.29228/ijbemp.70938>
- Güredin, E. (2014). *Denetim ve Güvence Hizmetleri* (14. baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- İşseveroğlu, G. (2019). Bağımsız denetim raporunda kilit denetim konuları: BIST 100 endeksinde yer alan sigorta şirketlerinin 2017–2018 yılları analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 84, 49–66. <https://doi.org/10.25095/mufad.619076>
- Kalıpçı Çağırın, F., & Varıcı, İ. (2018). Bağımsız denetim standardı (BDS) 701 çerçevesinde kilit denetim konuları: Borsa İstanbul imalat sanayi sektöründeki işletmelerin denetim raporları üzerine bir analiz. *International Journal of Economic and Administrative Studies*, (22), 193–208. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.467673>
- Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK). (2025). *TFRS 16 – Kiralamalar standardı*. https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_16.pdf (Erişim tarihi: 20 Mart 2025).
- Karacan, S., & Uygun, R. (2016). *Denetim ve Raporlama* (2. baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Karapınar, A., & Dölen, T. (2020). Bağımsız denetim raporlarında kilit denetim konusu açıklamaları: Türkiye örneği. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(4), 763–780. <https://doi.org/10.31460/mbdd.781322>
- Kaval, H., Karapınar, A., Bayırlı, R., Altay, A., & Torun, S. (2015). *Türkiye Denetim Standartları: Uygulama ve yorumları TDS*. Gazi Kitabevi: Ankara.
- Kavut, F. L., & Güngör, N. (2018). Bağımsız denetimde kilit denetim konuları: BİST-100 şirketlerinin 2017 yılı analizi. *Journal of Accounting Institute*, 16(59), 59–70.
- Keleş, D. (2022). Denetçi raporlarında kilit denetim konularının bildirilmesi: Borsa İstanbul (BİST) inşaat endeksi işletmeleri üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, 67, 241–252. <https://doi.org/10.55322/mbbakis.1045449>
- Kurt, Y. (2025). Kilit denetim konularının denetim rotasyonu ve denetim gecikmesi açısından incelenmesi. *Denetişim*, (32), 160–172. <https://doi.org/10.58348/denetisim.1559625>
- Loew, E., & Mollenhauer, T. (2019). An empirical analysis of key audit matters in the financial industry. *European Banking Institute Working Paper Series*, 2019(40). <https://doi.org/10.2139/ssrn.3375841>
- Mah’d, O. A., & Mardini, G. H. (2022). Matters may matter: The disclosure of key audit matters in the Middle East. *Cogent Economics & Finance*, 10(1), 2111787. <https://doi.org/10.1080/23322039.2022.2111787>
- Masdor, N., & Shamsuddin, A. (2018). The implementation of ISA 701–Key audit matters: A review. *Global Business and Management Research: An International Journal*, 10(3, Special Issue), 248–255.
- Mert, H., Güner, M., Duyar, G., & Kamalak, İ. (2022). BDS 701 kilit denetim konuları kapsamında gayrimenkul yatırım ortaklıkları bağımsız denetim raporlarının Türkiye ve İngiltere karşılaştırmalı incelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 24(1), 234–260. <https://doi.org/10.31460/mbdd.892737>
- Nguyen, L. A., & Kend, M. (2021). Key audit matters disclosures and audit quality: Stakeholder perceptions in Australia. *Managerial Auditing Journal*, 36(3), 437–462. <https://doi.org/10.1108/MAJ-10-2019-2445>
- Onocak, D. (2024). Bağımsız denetim raporlarındaki kilit denetim konuları: Bilişim sektörü üzerine betimsel bir analiz. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 26(2), 77–101. <https://doi.org/10.31460/mbdd.1398218>
- Özbay, D. (2022). COVID-19 pandemi döneminde artan belirsizlik ortamı ve kilit denetim konuları açıklamaları üzerindeki etkisi: BIST 100 şirketleri incelemesi. *Muhasebe Enstitüsü Dergisi – Journal of Accounting Institute*, 66, 49–63. <https://doi.org/10.26650/MED.1023848>
- Özcan, M., & Günlük, M. (2021). Borsa İstanbul imalat sektöründeki kilit denetim konularının belirlenmesi: Gıda, içecek ve tütün alt sektöründe bir inceleme. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 1(1), 22–35.
- Özşahin Koç, F. (2021). Kilit denetim konuları: BIST’te işlem gören turizm şirketlerinin COVID-19 öncesi ve sonrası denetim raporlarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 36–45.

- Özşahin Koç, F. (2025). Firmaya özgü değerlerin açıklanan kilit denetim konuları üzerine etkisi: BIST imalat sektörü araştırması. *Denetişim*, (32), 96–107. <https://doi.org/10.58348/denetisim.1549118>
- Sağlar, J., & Kılıç, İ. (2022). Bağımsız denetim raporunda yer alan kilit denetim konuları ile ilgili betimsel bir içerik analizi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(3), 1471–1493.
- Uludağ, S. (2022). Raporlama süreçlerinde değer yaratımı açısından kilit denetim konuları: BIST-30 şirketleri üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 885–910.
- Uyar, S., & Çelik, M. (2009). İMKB’nda işlem gören şirketlerin görüşlerinin ve denetim raporlarının denetim şirketleri açısından araştırılması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (41), 140–156.
- Uzay, Ş., & Köylü, Ç. (2018). Kilit denetim konuları: Borsa İstanbul üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (52), 47–70. <https://doi.org/10.18070/erciyesiibd.439076>
- Zhai, H., Lu, M., Shan, Y., Liu, Q., & Zhao, Y. (2021). Key audit matters and stock price synchronicity: Evidence from a quasi-natural experiment in China. *International Review of Financial Analysis*, 75, 1–11.